

ALEVİ-SÜNNİ EVLİLİK GERÇEKLEŞTİREN ÇİFTLERİN EVLİLİK ÖNCESİ VE SONRASI YAŞADIKLARI PROBLEMLER ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA*

A QUALITATIVE RESEARCH ON MARRIAGE PRACTICE AMONG
ALEVI- SUNNI SOCIETIES IN TÜRKİYE

FATMA NUR ŞENGÜL**
BURCU TERTEMİZ***

Sorumlu Yazar

Öz

Bu çalışmada Alevi-Sünni evliliklerinin, Alevi ve Sünni grupları arasındaki sosyal ilişkileri nasıl etkilediği, evlilikle kurulan akrabalık bağlarının mevcut önyargı, kalıp yargı ve ötekileştirme eğilimlerini ortadan kaldırıp kaldırmadığı, evlilik süreci öncesinde, sırasında ve sonrasında yaşananların neler olduğu katılımcıların perspektifinden ele alınmaktadır. Çalışma dini ve örfi farklılıklar sebebi ile ayrıışan Alevi ve Sünni topluluklarında aile içi dinamiklerin nasıl şekillendiği, çiftlerin yaşadığı stres faktörü, aralarındaki iletişim, uyum ve uyumsuzluk süreçleri bu bağlamda yapılan evliliklerin bireysel ve toplumsal etkisini ortaya koymayı hedeflemektedir. Alevi ve Sünni bireylerin aile kurma ve eş seçiminde karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerileri sunulması, Alevi ve Sünni geleneğine bağlı bireylerin evliliklerine toplumun bakış açısının nasıl olduğunun tespit edilmesi ve sosyolojik düzlemde tartışılması, Alevi ve Sünni İslam geleneğine bağlı bireylerin evlilik kurumuna ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi, çalışmanın ana amaçlarındandır. Çalışmada nitel araştırma yöntemine ait yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Araştırma evrenini temsil eden örneklem grubuna amaçlı ve kartopu örnekleme teknikleri ile ulaşılmıştır. Anahtar kişiden destek alınmıştır. Çalışma kapsamında Alevi-Sünni evlilik gerçekleştirmiş 14 aile ile Nisan- Haziran 2024 aylarında derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 11'i kadınlardan, 3'ü erkeklerden meydana gelmektedir. Çalışma kapsamında 1 Alevi Dedesi ile de Alevi-Sünni evlilik üzerine görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcıların izni doğrultusunda, ses kayıt cihazından yararlanılmıştır. Mülakatların yapıldığı iller Amasya'nın Merzifon ilçesi ve İstanbul ile sınırlandırılmıştır ancak bu bölgeler arasında bir karşılaştırma yapılmamıştır. Çalışmanın sonucunda Alevi-Sünni evlilik gerçekleştiren bireylerin Alevi-Sünni dini inanç ve değerlere sıkı sıkıya bağlı olmadıkları, eş seçiminde dini-mezhepsel farklılıkları kıstas olarak ele almadıkları, ailelerinin ise evlilik sürecinde olumsuz tepkiler verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerinin evlilik sürecinde karşı çıkış gerekçelerinin ise Alevilerin çocuklarının Alevi kültürden uzaklaşacağı, Sünnilerin ise çocuklarının dinden

Araştırma Makalesi / Künye: ŞENGÜL, Fatma Nur, TERTEMİZ, Burcu. "Alevi-Sünni Evlilik Gerçekleştiren Çiftlerin Evlilik Öncesi ve Sonrası Yaşadıkları Problemler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 114 (Haziran 2025), s. 175-203. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1573187>

* Bu çalışma "Türkiye'de Alevi ve Sünni Topluluklar Arasındaki Evlilik Pratiği Üzerine Nitel Bir Araştırma: Merzifon ve İstanbul İlleri Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden elde edilmiştir.

** Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, E-mail: fnyilmaz@aydin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2995-943X

*** Uzman, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, E-mail: burcutertemiz@gmail.com, ORCID: 0009-0003-2362-8714

uzaklaşacağı endişesinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Evlilik sürecinde gerçekleşen ritüellerin erkeğin dini anlayışı üzerinden yapıldığı tespit edilmiş, evlilik sürecinde kadınların erkeğin dini anlayışına göre hareket etmesi beklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alevi, Sünni, Aile, Evlilik, Alevi Sünni Evlilik Süreci.

Abstract

This study examines how Alevi-Sunni marriages affect social relations between Alevi and Sunni groups, whether kinship ties established through marriage eliminate existing prejudices, stereotypes, and marginalization tendencies, and what happens before, during, and after the marriage process from the participants' perspective. The study aims to reveal how family dynamics are shaped in Alevi and Sunni communities that are separated due to religious and customary differences, the stress factors experienced by couples, the communication, harmony, and disharmony processes between them, and the individual and social effects of marriages made in this context. The main objectives of the study are to identify the problems encountered by Alevi and Sunni individuals in establishing a family and choosing a spouse to offer solution suggestions, to determine how society views the marriages of individuals affiliated with the Alevi and Sunni tradition, and to discuss them on a sociological level, and to evaluate the views of individuals affiliated with the Alevi and Sunni Islamic tradition on the institution of marriage. The semi-structured interview technique, which is part of the qualitative research method, was used in the study. The research universe's sample group was reached through purposeful and snowball sampling techniques. Support was received from a key person. Within the scope of the study, in-depth interviews were conducted with 14 families who had Alevi-Sunni marriages between April and June 2024. Eleven of the participants were women, and 3 were men. Within the scope of the study, an interview was conducted with 1 Alevi Dede on Alevi-Sunni marriage. A voice recorder was used with the participants' permission during the interviews. The provinces where the interviews were conducted were limited to the Merzifon district of Amasya and Istanbul, but no comparison was made between these regions. As a result of the study, it was concluded that individuals who had Alevi-Sunni marriages were not strictly committed to Alevi-Sunni religious beliefs and values and did not consider religious-sectarian differences as criteria in choosing a spouse. Their families had adverse reactions during the marriage process. It was determined that the families' reasons for objection during the marriage process were due to the concern that the children of the Alevis would move away from the Alevi culture and the children of the Sunnis would move away from religion. It was determined that the rituals during the marriage process were performed according to the man's religious understanding, and women were expected to act according to the man's religious knowledge during the marriage process.

Key Words: Alevi, Sunni, Family, Marriage, Alevi Sunni Marriage Process.

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca, insan toplulukları farklı dinleri, inanç sistemlerini, mezhepleri, varlıkları, nesneleri ve kültürel olguları benimseyerek, yaşamlarını bu unsurlar etrafında şekillendirmiştir. Kültürün aktarımındaki en önemli değişkenler ise soy ve din bağıdır. Kültürün gelecek nesillere aktarılması, farklı soy ve din kökenlerinden gelen ebeveynlerin aile yapısındaki dinamiklerin belirlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, farklı din ve soy bağlarının aile yapısı, evlilik ve eş seçimi üzerindeki etkileri, toplumsal düzeyde incelenmesi gereken önemli bir araştırma alanını oluşturur. Türkiye'de dini inanç bağlamında İslam inancı yaşanmaktadır ve Türkiye'de yaşayan bireylerin büyük çoğunluğu bu inancı kabul etmektedir. Genel İslam çatısı altında ise, bireylerarası bazı mezhepsel farklılaşmalar söz konusu olabilmektedir. Kişiler kendilerini Sünni, Alevi, Şâfi gibi farklı mezhep ya da inanış biçimlerine yakın hissedebilmektedir. Birlikte yaşamayı uzun yıllar

sağlayabilmiş olmasına rağmen farklı inanç biçimlerine sahip gruplar arasında, zaman zaman ortaya çıkan dini ve örfi ayrışmalar, toplumsal birtakım çatışmalara sebebiyet verebilmektedir. Dini ve örfi farklılaşmadan kaynaklı yaşanan çatışmaların sirayet ettiği alanlardan birisi de evlilik kurumu ve eş seçimidir. Türk toplumu içerisinde bu alanda yaşanan çatışmalar ise daha çok Sünni İslam ve Alevi gelenekten gelen bireyler arasındadır. Toplum içerisinde bu iki mezhep arasındaki farklılıklar sebebiyle ‘*Alevilerden kız alınmaz*’ ‘*Sünni’ye kız verilmez*’ düşüncesi kanıksanmış ve geçmiş dönemlerde de tatbik edilmiştir. Günümüzde eskiye oranla bu düşüncenin azalma eğilimi gösterdiği görülse de, çiftler hali hazırda bu ayrışma sebebi ile sorunlar yaşamakta ve toplumsal baskısına maruz kalabilmektedirler. Toplumsal baskı ve farklılaşmalar, gelenekler sebebi ile sadece çiftler arasında gerçekleşmeyen evlilik akdi sürecini olumsuz yönde etkileyebilmekte ve iki farklı mezhebe kendini ait hissedene aile üyeleri arasında zaman zaman çatışmalara neden olabilmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada, dini ve örfi farklılıklar sebebi ile ayrıışan Alevi ve Sünni topluluklarında aile içi dinamiklerin nasıl şekillendiği, Alevi-Sünni evlilik gerçekleştiren çiftlerin yaşadığı stres faktörü, aralarındaki iletişim, uyum ve uyumsuzluk süreçleri ve yapılan evliliklerin bireysel ve toplumsal etkisi ele alınmaktadır.

İlgili alanyazında Alevilik ve Sünnilik, tarihsel ve kültürel bağlamda sosyal bilimciler tarafından çok yönlü bir şekilde incelenmiş ve bu inançlar arasındaki farklılıklar çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Bu inanç sistemleri, dinî ve kültürel anlamda birçok çalışmanın ana teması haline gelmiş, özellikle evlilik kurumu üzerinden önemli kültürel ayrımlar ortaya konmuştur. Geleneksel öğretiler ve dini kaygılar, ailelerin Alevi ve Sünni evliliklerini uzun süre desteklememesinin başlıca nedenleri arasında yer almıştır. Bu konuda Çatlı (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Alevi ve Sünni çiftlerin sosyo-ekonomik özellikleri ve dini bakış açıları incelenmiştir. Çalışma, çiftlerin mezhepsel farklılıkları sorun olarak görmediği, ancak geleneksel geniş aile yapısının dış evliliklere karşı tutumunu koruduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde, Çatak (2012) Berlin ve İstanbul’daki 25 çiftle yaptığı derinlemesine görüşmelerde, çiftlerin %70’inin mezhepsel farklılıklara önem vermediğini, fakat aileleriyle evlilik öncesinde zorluklar yaşadıklarını gözlemlemiştir. Küçük (2023) ise Alevi-Sünni evliliği üzerindeki toplumsal önyargıları inceleyerek, ailelerin evlilik öncesi süreçte önyargıya sahip olduğunu ancak bu durumun çiftlerin ilişkilerini olumsuz etkilemediğini saptamıştır. Elde edilen bulgular, çiftlerin kişisel ilişkilerinin ailelerinin önyargılarından bağımsız bir şekilde geliştiğini göstermektedir. Bu araştırmalar, toplumsal normların evlilik süreçlerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

Alanyazın ile paralellik gösteren çalışmamız konuyu İstanbul ve Merzifon örneklemi üzerinden ele almakta ancak iki bölgeyi karşılaştırmamaktadır. Çalışmada Alevi- Sünni evlilikler, evlilik öncesi, evlilik sırasında ve evlilik sonrasında yaşananların neler olduğunu derinlemesine mülakat tekniğiyle katılımcıların kendi gözünden anlamaya çalışmaktadır. Makalede, öncelikle kavramsal olarak Alevi-Sünni aile yapılanmaları ve Alevi-Sünni evlilikleri ele alınmıştır. Bu bağlamda, Alevi-Sünni evliliklerinin, Alevi ve Sünni grupları arasındaki sosyal ilişkileri nasıl etkilediği, evlilikle kurulan akrabalık bağlarının mevcut önyargı, kalıp yargı ve ötekileştirme eğilimlerini ortadan kaldırıp kaldırmadığı, evlilik süreci öncesinde, sırasında ve sonrasında yaşananların neler olduğu katılımcıların perspektifinden anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmada amaçlı ve kartopu örnekleme teknikleri kullanılmış, eşlerden biri Alevi diğeri Sünni olan çiftler çalışmaya dâhil edilmiştir. Toplam 14 Alevi-Sünni evlilik gerçekleştirmiş çift ile mülakat yapılmış ve 1 Alevi dede ile Alevi-Sünni evlilikleri konusu üzerine görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın araştırma

problem cümleleri ise şekildedir;

- Alevi-Sünni inanç-geleneğine bağlı bireylerin Alevilik ve Sünniliğe ilişkin görüşleri nelerdir?
- Alevi-Sünni inanç-geleneğine bağlı bireylerin eşleri ile tanışma süreçleri nasıl gerçekleşmiştir?
- Alevi-Sünni inanç-geleneğe bağlı bireylerin farklı mezhep ile evlilik sürecine ilişkin karşılaştıkları ailesel ve çevresel tepkiler nelerdir?
- Alevi-Sünni inanç-geleneğine bağlı bireylerin evlilik süreçleri nasıl gerçekleşmiştir?
- Alevi-Sünni inanç-geleneğine bağlı bireylerin evlilik süreçlerinde gerçekleştirilen tören, gelenek ve âdetleri nelerdir?
- Alevi-Sünni inanç-geleneğine bağlı bireylerin evlilik sonrası karşı karşıya kaldıkları aile içi problemler nelerdir?

1. Toplumsal Bir Kurum Olarak Aile

Aile, toplumsal ve siyasal örgütlenmenin ilk ve temel biçimi olarak, alternatiflerinin kolayca üretilemediği, toplumun ihtiyaç ve beklentilerine yanıt vermeye devam eden zorunlu bir kurumdur. Aile, toplumsal yapıdaki değişimlere rağmen, temel işlevlerini ve özsel anlamını koruyarak varlığını sürdürür. Bununla birlikte, modern toplumların dinamikleri ve değişen sosyoekonomik koşullar, ailenin yapısal ve işlevsel anlamda bir daralma yaşamasına yol açabilmektedir. Ancak, aile, toplumsal düzenin sürekliliği için vazgeçilmez bir yapı olmaya devam eder ve etmektedir. Bu bağlamda, aile kurumu, sadece bireylerin yaşamlarını şekillendiren bir sosyal yapı değil, aynı zamanda toplumun daha geniş bir düzeydeki işleyişini ve istikrarını sağlayan temel bir unsurdur (Aydınalp ve Şengül, 2024, 257). Türk Medeni Kanunu aileyi Türk toplumunun temel taşı olarak görmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasası'nın 41. maddesinde belirtilen ifadeye göre millet kavramının dayanağı ailedir (Feyzioğlu, 1986, 1). İnsanlık tarihi boyunca tüm toplumlar ve topluluklar toplumsal düzenin ve dirliğin sağlanması için aileye değer vermiştir.

Anne, baba ve çocuklardan oluşan toplumun en küçük yapı birimi olarak ifade ettiğimiz aile, insanlık tarihinden bu yana varlığını sürdürmektedir. Aile toplumun kültürel aktarımının sağlandığı en küçük birimdir. Evlilik bağı ile bağlanan çiftlerin üreme yoluyla ilişkilerini sürdürdüğü temel bir yapıdır (Köse vd., 2016, 94). Aile sadece çekirdek aile değildir. Geniş aile kan bağı ile bağlı olan kişilerden oluşmaktadır. Aile, toplumsal yapı içerisinde hem temel bir kurum hem de sosyal düzenin sürekliliğini sağlayan bir mekanizmadır. Toplamların kültürel, ekonomik ve sosyal yapıları, aile kurumunu şekillendirirken, aile de bireylerin toplumsallaşma süreçlerinde merkezi bir rol oynar. Nesiller arası devamlılık ve kültürel aktarım, aile yapısının en temel işlevlerinden biri olarak öne çıkar (Ünver, 2000, 149). Aile, bireylerin toplumsal rollerini öğrenmeye başladıkları ve bu rollerin inşa edildiği birincil sosyalizasyon ortamıdır. Her aile, kendine özgü dinamiklerle sosyal gruplar oluşturur. Bu sosyal gruplar, bireylerin kimlik ve kişilik oluşumlarının temel zeminini sağlar. Ailede şekillenen kişilik, bireylerin toplum içindeki statü ve rollerine göre farklılaşır. Bu bağlamda aile, bireyin toplumsal hayata uyum sağlayabilmesi için hem destekleyici hem de yönlendirici bir çerçeve sunar (Nirun, 1994, 93-95).

Ailenin işlevleri sadece bireylerle sınırlı kalmaz; toplumun genel yapısına da etki eder. Psikolojik, ekonomik, sosyal, siyasi ve dini alanlarda ailenin üstlendiği roller,

toplumsal düzenin sürdürülebilirliğini destekler. Örneğin, bireylerin temel fizyolojik ihtiyaçları (beslenme, barınma, güvenlik) aile aracılığıyla karşılanırken, duygusal destek ve bağlılık ilişkileri bireylerin psikolojik ihtiyaçlarını karşılar. Bunun yanı sıra aile, geleneksel değerlerin aktarımında bir köprü işlevi görür ve kültürel sürekliliği sağlar. Aile yapısı, yaşanan coğrafyanın özelliklerinden ekonomik koşullara, eğitim düzeyinden sosyo-kültürel normlara kadar birçok faktörün etkisiyle şekillenir. Bu değişkenler, ailelerin işlevlerini yerine getirme biçimlerini ve bireyler üzerindeki etkilerini de belirler. Özellikle ebeveynlerin çocuklarına sunduğu sevgi, ekonomik güvenlik ve kültürel değer aktarımı, bireylerin toplumsal yaşama sağlıklı bir şekilde katılabilmesi için kritik bir öneme sahiptir. Netice itibarıyla, aile, bireylerin topluma hazırlanmasında ve toplumsal düzenin sürdürülebilirliğinde merkezi bir yapı olarak karşımıza çıkar. Sağlıklı bireylerin ve toplumların oluşabilmesi, aile kurumunun işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesiyle mümkündür.

Ailenin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı yeni gelecek nesillerin şekillenmesine yön verir. Değer ve normların ilk öğrenildiği yer olan aile toplumsal denetim için yazılı olmayan bir dizi kurallarla denetim sağlar. Toplumsallaşma için bir dizi düzen ve süreç gerekir. Aile bu düzeni ve zamanı bireylere sağlayarak kendi sosyal benliklerinin ve şahsiyetlerinin oluşmasına katkı sağlar (Ergün, 1987, 35). Aile çocuklarını bu bağlamda topluma hazırlar. Çocuklarını sosyalizasyon süreci içerisinde maddi ve manevi kültür yönünden etkiler. Çocuklarının din, değerler, kültür gibi sosyal yönlerinin şekillenmesinde de en belirleyici etmendir. Bu çalışmada ailenin çocukların kimlik, din ve değerler üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir ve bu bağlamda Alevi ve Sünni geleneğe olana bağlılık üzerinde ailelerin etkili olduğu varsayılmaktadır. Genel aile tanımının ardından Alevi ve Sünni gelenekte aile yapısının nasıl olduğu alt başlıklarda ele alınmaktadır.

1.1. Alevilikte Aile Yapılanması

Alevilik, yalnızca Hz. Ali'nin soyundan gelenleri ifade eden bir kavram olmakla kalmayıp, aynı zamanda siyasi, dini, toplumsal ve tarihi boyutlarıyla çok disiplinli bir olguyu temsil etmektedir. Bu bağlamda, Alevilik; inanç, kimlik ve kültür unsurlarını iç içe barındıran bir toplumsal yapı olarak değerlendirilmelidir. Türk Dil Kurumu, Alevi terimini Hz. Ali'ye bağlı olan kişi olarak tanımlamaktadır. Kavramın etimolojik kökenine bakıldığında, Hz. Ali isminden türetilen bu kelimenin Arapça dil kuralları çerçevesinde oluştuğu görülmektedir. Arapçada ait olma anlamı taşıyan '-ya' eki, nisbe kuralları gereği '-vav' harfine dönüşmüş ve bu süreç sonunda Alevi kelimesi ortaya çıkmıştır (Doğan ve Çelik, 2022, 3). Bedri Noyan'a göre ise Alevilik soydan gelmektedir (Türkdoğan, 1995, 347). Hatta Peygamber soyundan gelme Alevilikte şarttır (Gürçay, 2015, 69). Türk kültürü içerisinde zengin bir çeşitliliği barındırır. Alevilik bu çeşitliliklerden biridir. Aleviliğin Hazret-i Muhammed'in ölümü sonrası çıkan İslami ve siyasi bölünmelerin, halifelik çatışmalarının bir tezahürü olduğu düşünülmektedir (Noyan, 1987, 55). Bu noktada Alevilik kavramına toplumsal perspektifle bakıldığında sadece dini bir aidiyet değil, siyasi ve sosyal dönüşümlerin etkisi altında şekillenen bir aidiyet kimliği olduğunu söylemek mümkündür.

Alevilik inancında kadın ve erkek ayrımı gözetilmemektedir. Alevilik, insana, insan-ı kâmil mertebesine ulaşması noktasından bakmaktadır. Her ne kadar kadın erkek ayrımı yapılsa da evlilik pratiğinde kadın her zaman önemsenmekte ve kadın aileyi tamamlayıcı unsur olarak ele alınmaktadır. İmam-ı Cafer Es-Sadık, *Buyruk* isimli kitabında kadın ve erkeğin eşitliğini bir tarağın dişlerine benzetmiş ve kadın

erkek ayırımı olmadan herkesin eşit olduğunu vurgulamıştır (1994, 320). Alevilik inancında birey, kendi hayatı ve kararları noktasında söz sahibidir ve evlilik kararını da kendisi vermektedir. Bundan ötürü aileler, çocuklarının eş seçimleri üzerinde olumlu ya da olumsuz bir yaptırım uygulamamaktadır. Kadın ve erkeğin eş seçim sürecinde özgür oldukları görülmektedir. Evlilik kararı yine kadın ve erkeğin inisiyatifindedir. Akabinde çiftler evlenmeye karar verdiklerinde, bir aile büyüğü ile kız isteme merasimi gerçekleşmektedir. Alevi gelenekte, kız isteme merasiminden sonra lokma dağıtılmaktadır. İki aile ve çift birlikte, nişan merasimi için gün kararlaştırmakta ve bu süre boyunca çiftler birbirleri ile daha çok görüşüp konuşmaktadır. Kız isteme, nişan ve düğün gibi ritüellerin uygulandığı sürecin sonunda çiftler ailelerin ve cemaatin de dâhil olduğu bir topluluk önünde evlilik akdini gerçekleştirmektedir. Evlilik akdi Aleviler için dini lider kimliği ve statüsü bulunan bir Dede önünde gerçekleşmekte ve evlilik için gerekli olan nikâh Dede tarafından kıyılmaktadır (Rençber, 2012, 158).

Alevi toplumu, evlilik ve aile kurumuna dair kendine özgü sosyal normlar ve dini prensipler geliştirmiştir. Bu bağlamda, tek eşlilik esası, Alevilikte evlilik anlayışının temelini oluşturmaktadır. Alevi inancında, bir erkeğin eşi hayattayken başka bir kadınla evlenmesi kesin bir şekilde yasaklanmıştır. Bu yaklaşım hem toplumsal düzeni hem de aile kurumunun kutsallığını koruma amacını taşımaktadır (Fığlalı, 1996, 374). Boşanma ise Alevi toplumu içerisinde oldukça hassas bir konu olarak ele alınmaktadır. Alevilik inancında, boşanma yalnızca zorunlu hallerde kabul edilmekte ve bu sürecin toplumsal bir denetim mekanizması içinde gerçekleşmesi öngörülmektedir. Boşanma kararı, Cemevi’nde dedelerin ve cemaatin huzurunda alınmak zorundadır. Bu süreç, boşanmayı bireysel bir karar olmaktan çıkararak toplumsal bir mesele haline getirir. Bu durum aynı zamanda, boşanmanın zorlukla gerçekleşmesini sağlayarak aile birliğinin korunmasına yönelik güçlü bir mekanizma sunmaktadır (Özcan, 2007, 10). Boşanma oranlarının artmasını önlemek amacıyla, Alevilik inancında “düşkünlük” kavramı önemli bir yaptırım aracı olarak kullanılmaktadır. Düşkün sayılmak, bireyin toplumsal itibarını yitirmesi anlamına gelir ve bu yaptırım, boşanmaya sebebiyet verecek eylemleri caydırıcı bir unsur olarak işlev görür. Özellikle, haklı bir gerekçe göstermeksizin eşinden ayrılan erkekler düşkün sayılarak cemaat içinde dışlanır. Bu toplumsal yaptırım, bireylerin aile içindeki sorumluluklarını daha fazla önemsemesini sağlamakta ve boşanmaların önlenmesine yönelik güçlü bir sosyal kontrol mekanizması sunmaktadır.

Alevi aileler çocuk sahibi olmayı önemsemekte ve çocukların cinsiyeti konusunda herhangi bir ayırım yapmamaktadır. Alevi aile içerisinde hem kız çocuğu hem de erkek çocuğu eşit haklara sahip olduğu görülmekte ve bir çocuğa, erkek olmasından ötürü pozitif ayrımcılık ile yaklaşılmamaktadır. Bu sebeple kız çocukları ve erkek çocukları birlikte büyümekte ve arkadaşlık yapabilmektedir. Arkadaşlığa sıcak bakan Alevi aile yapılanması, evlilik öncesi cinsel birlikteliği onaylamamakta ve doğru bulmamaktadır. Çocukları üzerinde bu nokta sosyal kontrol sağlamaktadır.

Alevi ailelerinde çocukların isimleri, genellikle baba veya dede tarafından verilmektedir. Alevilikte, ailelerin çocuklarına anlamlı ve güzel isimler koyma sorumluluğu bulunmaktadır. İsim koyacak kişinin rüyasında kendisine lokma verildiğini görmesi durumunda, lokma veren kişinin adının çocuğa verilmesi gelenektir. Göbek adı ise, çocuğun göbek bağı kesen kişi tarafından, göbek bağının kesildiği anda konulmaktadır (Yalçın, 2016, 79-94). Alevi aileler için çocuğa verilecek olan isim kadar göbek adı da büyük önem taşımaktadır. Alevilikte musahiplik kurumu oldukça önemli bir yere sahiptir ve çocuğun yetiştirilmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Musahiplikte, bireylerin hayat boyu kardeşlik bağı kurması söz

konusu olmakta ve bu bağ, karşılıklı sorumluluklar gerektirmektedir. Musahipler, birbirlerini koruyup kollamakta ve yanlış yapmamaları konusunda uyaran bir rehber konumunda bulunmaktadırlar. Aynı zamanda, kâmil insan olma yolunda değerlerin uygulanabilirliği açısından birbirlerine destek sunmaktadırlar. Alevilik inancına göre, musahiplerin çocukları, aralarında kan bağı olmasa dahi kardeş konumunda bulunmakta ve birbirleriyle evlenmeleri uygun görülmemektedir. Musahipler, birbirlerinin çocuklarını da öz çocukları gibi kabul etmekte ve bir takım dini ve örfi bilgilerin ilk aktarıcısı olarak önemli bir görev üstlenmektedirler. Alevilikte erkek çocukların sünnet ettirilmesi, Müslümanlığın giriş merasimi olarak kabul edilmekte ve musahip olan kişiler çocuğun sünnet masraflarını üstlenebilmektedir (Bulut, 2013, 101-118). Kirvelik de musahiplik kadar önemli bir gelenek olmakta ve kirve çocuklarının evlenmesi, Alevilik inancına göre uygun görülmemektedir. Kirvelik, musahiplik, sünnet ve isim koyma gibi geleneksel uygulamalar, toplumsal dayanışmayı ve akrabalık bağlarını güçlendirdiği, ayrıca çocukları tehlikelerden koruduğu düşünülerek kutsal kabul edilmektedir (Rençber, 2012, 157).

Alevi aileler, kız çocuklarının eğitime ve okumasına büyük önem vermektedir. Eski inanç ve geleneklerde görülen, erkek çocuklarının daha imtiyazlı olarak yetiştirilmesi ve kız çocuklarının eğitimsiz bırakılarak erken yaşta evlendirilmesi, Alevilikte geçerli olmamaktadır. Kız çocukları, okul eğitimlerine devam etmekte ve aileleri tarafından bu süreçte teşvik edilmektedirler. 2004 yılında Doğu Anadolu Bölgesi'nde, merkeze bağlı biri Alevi diğeri Sünni iki köyde gerçekleştirilen bir araştırmada, Alevi köyündeki kız çocuklarının okula gitme oranının, Sünni köydeki kız çocuklarının oranından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Seyman, 2004, 65-78). Kız çocuklarının okuma oranındaki artış, onların çalışma hayatına katılımı ile doğru orantılı bir gelişme göstermektedir. Toplumsal gelişmenin sağlanması açısından eğitime verilen bu değer, oldukça kıymetli bir katkı sunmaktadır. Alevi aile yapılanmasına aile özelliklerin anlatılmasının ardından çalışmanın diğer bir ayağı olan Sünni aile yapılanmasına ilişkin özellikler alt başlıkta kısaca özetlenmektedir.

1.2. Sünnilikte Aile Yapılanması

Arapça kökenli bir kelime olan Sünnilik; güzel ahlak, güzel davranış, iyi huy anlamına gelen sünnet kelimesinden gelmektedir. Dini anlamda ise Kur'an-ı Kerim'i ve peygamber Hz. Muhammet'in davranışlarını yerine getirme anlamını taşımaktadır. (Eyüboğlu, 1989, 29). İslamiyeti benimseyerek Hz. Muhammed'in yolundan giden kişilere de Ehl-i Sünnet ismi verilmektedir. Bu yolu benimseyen, bu yola bağlı olan kimselere de "*doğru yolu tutanlar*" anlamına gelen Sünni ismi verilmektedir (Yavuz, 1994, 525-530).

Alevi geleneğe olduğu gibi, Sünni İslam geleneğinde de aile, toplumsal ve kültürel yapıların temel taşlarından biri olarak önemli bir yere sahiptir. Aile, yalnızca biyolojik bir bağ değil, aynı zamanda dini ve toplumsal normların taşındığı bir kurum olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda aile, bireylerin sosyalizasyon süreçlerini gerçekleştirdikleri, değerlerin ve inançların aktarıldığı bir mikro cemiyet niteliği taşımaktadır. Karı-koca, çocuklar ve akrabalar bu cemiyetin temel üyelerini oluşturmaktadır (Akseki, 1980, 262). Sünni İslam düşüncesinde aile, yer ve zaman fark etmeksizin koşulsuz sevginin korunduğu bir sosyal yapı olarak görülmektedir. İslam terminolojisinde "*viid*" kelimesi, karşılıksız sevgi anlamını ifade etmekte olup, bu sevgi anlayışı aile ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır (Küçük, 2007, 77). Kur'an-ı Kerim'de de "*Vedüd*" kavramıyla zikredilen sevgi, aile bağlarının ilahi bir anlamla

desteklendiğine işaret etmekte ve bu kurumun kutsiyetini vurgulamaktadır. “*Ve çok bağışlayan, çok seven O’dur*” (Bürüc, 85/14). Sosyolojik açıdan bakıldığında, aile kurumu hem bireylerin duygusal ihtiyaçlarını karşılayan hem de toplumsal normları sürdüren bir yapı olarak işlev görmektedir. Ayrıca aile, çocukların rol kanım süreçlerini de doğrudan şekillendirmektedir.

Sünni aile yapılanmasının ilkeleri Kur’an’ı Kerim’e dayanmaktadır. Kur’an’ı Kerim’de eşlerin birbirlerinde huzur bulmaları amacıyla yaratıldığına değinilmektedir. İlgili ayette “*Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.*” (Rûm, 30/21) geçen ifadeler bu durumun delili niteliğindedir. Bu noktada aile birliğinin kurulması ve eşlerin sevgi bağı ile birbirlerine bağlanması durumu kutsaldır.

Sevgi, saygı ve hoşgörü temelleri üzerine inşa edilen Sünni aile yapısı, toplumsal refahın sağlanmasında kritik bir öneme sahiptir. Aile, farklı ya da benzer özelliklere, değer yargılarına ve kültürel arka plana sahip bireylerin bir araya gelerek yeni bir sosyal bütün oluşturduğu bir kurumdur. Bu bağlamda, kadın ve erkek birbirlerinin eşleri ve dostları olarak, karşılıklı bir işbirliği ve dayanışma içerisinde yer alırlar (Ünal, 2010, 120). Kur’an-ı Kerim’de erkeğe, kadını koruyup kollama sorumluluğu verilmiş ve bu görev, erkek için bir üstünlük değil, bir sorumluluk olarak erkeğe atfedilmiştir (Görgülü, 2013, 383-394). Bu perspektifte, toplumsal yapıdaki doğal farklılıklar nedeniyle yapılan rol dağılımı, kadın ve erkek arasındaki ilişkileri eşit düzeyde konumlandırmaktadır. Adalet, yaratılıştan gelen bu farklılıkları göz önünde bulundurarak, her iki cinsin de birbirini tamamlayan, ancak eşit hak ve sorumluluklara sahip olduğu bir ilişkiyi öngörür. Sosyolojik açıdan bakıldığında, aile içindeki bu eşitlikçi yapı, toplumsal cinsiyet eşitliğine ve adalete dayalı bir sosyal düzenin temel taşlarını oluşturmaktadır.

Sünni aile yapılanmasında nikâh önemli bir ritüeldir. Nikâh ritüeli birbirleri ile evlenme kararı alan bireylerin topluma duyurulması sürecini içermektedir. Nikâh, İslamiyet’te sadece bireysel bir bağlanma olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir sorumluluk ve inanç gerekliliği olarak kabul edilmektedir. Evlilik, toplumsal düzenin sağlanması ve toplum içindeki sosyal yapının korunması açısından önemli bir mekanizmadır. Hz. Muhammed’in, “*Nikah benim sünnetimdir. Kim benim sünnetime amel etmezse benden değildir*” hadisi, evliliğin İslam toplumu içinde nasıl merkezi bir rol oynadığını ve bireylerin toplumsal normlara ne denli bağlı olmaları gerektiğini vurgulamaktadır (Çolak, 2018, 16-18). Peygamber’in bu hadisi, evliliğin sadece bireysel bir tercih değil, aynı zamanda toplumsal düzenin ve İslam’ın değerlerinin bir parçası olarak görüldüğünü ifade etmektedir. Sosyolojik bir bakış açısıyla, evlilik, sadece bireysel tatminin ötesinde, toplumsal yapıların sürekliliğini ve ahlaki normların yeniden üretimini sağlayan bir araç olarak görülmekte ve Sünni aile yapılanmasında bu araca dini ve toplumsal anlamda değer verilmektedir.

Sünni İslam aile yapılanmasında nikâh akdinin gerçekleşmesi için “*mehir*” uygulamasının yapıldığı bilinmektedir. Sünni gelenekte olan bir İmam eşliğinde nikâh akdi gerçekleşmekte ve kadın eş adayı, erkek eş adayından evliliği karşısında para ya da mal talebinde bulunmaktadır. Mihrin/Mehrin uygulanma amacı kadının maddi güvenliğini sağlamak ve ona güven temin etmektir. Sünni İslam aile yapılanmasında, huzurlu ve mutlu bir yaşam sürmek için eşlerin uyması gereken birtakım kuralların olduğu görülmektedir. Öncelikle eşlerin birbirine sahip çıkması, birbirlerini ihmal edecek davranışlardan sakınması ve aynı zamanda eşlerin birbirlerine karşı dürüst

olması, namuslarını ve iffetlerini koruması beklenmektedir. Bu konu Kur'an'ı Kerim'de yer alan öğütler ve öğretiler dikkate alınmalıdır. *"Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihtir. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır"* (Nûr: 24/31). *"Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, ziynet (yer)lerini göstermesinler. Başörtülerini ta yakalarının üzerine kadar salsınlar. Ziyinetlerini, kocalarından yahut babalarından yahut kocalarının babalarından yahut oğullarından yahut üvey oğullarından yahut erkek kardeşlerinden yahut erkek kardeşlerinin oğullarından yahut kız kardeşlerinin oğullarından yahut Müslüman kadınlardan yahut sahip oldukları kölelerden yahut erkekliliği kalmamış hizmetçilerden yahut da henüz kadınların mahrem yerlerine vakıf olmayan erkek çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri ziynetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler, hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz!"* (Nûr: 24/31). Sadece Kur'an'ı Kerim'de değil hadisler aracılığıyla da bu öğretiler sunulmaktadır. Örneğin *"Müminlerin iman bakımından en olgun olanları, ahlâkı en iyi olanlarıdır. Sizin en hayırlılarınız da hanımlarına karşı en iyi davranmanızdır"* (Tirmizî, Radâ, 11, 151) hadisi eşler arasında sürdürülebilir bir evlilik için, adalet, iyilik ve ahlakın önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu ayetler ve hadisler mutlu ve sürdürülebilir evlilikler için öneri ve tavsiye niteliğinde olup, Sünni ailelerde eşlerden beklenmektedir.

Sünni aile yapılanması ve İslam dininde evliliklerin ömür boyu sürmesi esası geçerlidir. Bu duruma Alevi aile yapılanmasında değinilmişti. Benzer ilkelerin Sünni aile yapılanmasında da ele alındığı görülmektedir. Çiftlerin boşanması kabul edilmekte birlikte hoş karşılanmamaktadır. Evliliğin sürdürülmesi, çiftler arasında karşılıklı çaba ve fedakârlık gerektiren bir süreçtir. Ancak, evliliğin sağlıklı bir şekilde devam etmemesi durumunda boşanma hakkı da İslamiyet'te tanınan bir haktır ve bu durum Kur'an-ı Kerim'de açıkça ifade edilmiştir. İslam aile hukukunda, eşler arasındaki ilişkilerin sürdürülemez hale gelmesi, bireylerin birbirlerine tahammüllerinin kalmaması gibi durumlarda boşanma, bir çözüm yolu olarak öngörülmüştür (Dalgın, 2010, 290). Bu durumda boşanmalar her iki birey için de saygı çerçevesinde ve incitmeden yapılması gerekmektedir. Çocuk sahibi olan çiftlerin boşanmaları durumunda çocukların bedensel ve ruhsal sağlığı hassasiyetle gözetilmeli ve bu konuda hassasiyet gösterilmelidir (Köse, 2017, 9-44). Dini düzlemde sıcak bakılmayan boşanma eylemi toplum içerisinde de zaman zaman olumsuzluk yaşanmasına neden olabilmektedir. Boşanma, toplumsal değerlerle çatışabilen ve aile birliğinin bozulmasına neden olabilecek bir durum olarak algılanmakta, bu nedenle toplumda bazı olumsuz sonuçlar doğurabilir. Özellikle eşlere yüklenen sosyal rollerin değişmesi, çocuklarının sorumlulukları noktasında eşler arasında yaşanacak çatışmalar ve boşanan çiftlerin yeniden evlilik sürecine girmesi zaman zaman çatışmalara sebebiyet verebilmektedir.

Sünni İslam aile yapısı üzerinde durulması gereken bir diğer ve son konu çocukların yetiştirilmesi ve onların ahlaki değerlerinin şekillendirilmesidir. Bu konuda hem Kur'an'ı Kerim Lokman suresinde yer alan öğütler hem de hadisler, ailelerin çocuklarını iyi ahlak üzerine yetiştirmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Örneğin *"Hiçbir baba, evlâdına güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermemiştir"* (Hadislerle İslam, Tirmizî, Birr, 33, 16) hadisi bu durumu yansıtmaktadır. Sosyolojik düzlemde Sünni aile yapılanmasında çocukların bireysel anlamda yetirilmesi, toplumsal düzene katkı sağlayacağını için önemli bir olgu olarak görülmelidir. Yine Sünni aile yapılanmasında çocuklar arasında ayırım gözetmemek gerektiğini vurgulamaktadır. *"Allah 'tan sakının, çocuklarınız arasında âdil olun"* (Hadislerle

İslam, Müslim, Hibe 13, 131) hadisi kız ya da erkek ayrımı yapılmaksızın, çocuklara eşit şekilde davranılması gerekliliği tavsiye olunmaktadır.

Sünni aile yapılanmasında çocukların eğitilmesi ve özellikle dini yönden eğitilmesi hem Kur'an'ı Kerim hem de hadislerde tavsiye olunmaktadır. Bu bağlamda, ebeveynlerin çocuklarına dini eğitim verme sorumluluğu, İslam toplumunda önemli bir yer tutmaktadır. Çocukların dini eğitim ve ahlaki değerlerle büyütilmesi hem bireysel hem de toplumsal açıdan büyük bir yükümlülüktür. Hz. Muhammed, ebeveynlerin sorumluluğunu anlatırken, onları bir çobana benzetmiş ve çocukları da bu çobanın sürüsüne benzetmiştir. Bu benzetme, ebeveynlerin çocukları üzerinde rehberlik etme ve onları doğru yolda yetiştirme görevini vurgular (Yıldız, 2021, 237-266). Bu noktada sosyolojik düzlemde, çocuk eğitimi bireysel düzlemde değil toplumsal düzlemde okumak anlamlı olacaktır. Bireysel anlamda çocuk eğitimi aynı zamanda toplumsal anlamda eğitime de işaret etmektedir. Sünni aile yapılanması ve Alevi aile yapılanmasına ilişkin genel girişin akabinde aşağıda yer alan başlık bu iki aile yapılanmasında evlilik ritüellerinin farklılıklarının neler olduğu açıklanmaktadır.

2. Alevilik ve Sünnilikte Evlilik Ritüelleri ve Farklılıkları

Evlilik, en temel anlamda iki insanın birlikteliğini meşrulaştırmak, duyurmak ve hukuki ile toplumsal zeminde sabitlemek amacıyla yapılan bir sosyal kurumdur. Ancak, evliliğin şekli, anlamı ve uygulama biçimi, toplumdan topluma ve kültürden kültüre farklılık gösterebilir. Bu çeşitlilik, her toplumun kendine özgü değerleri, normları ve gelenekleri doğrultusunda evliliği farklı biçimlerde tanımlamasına ve uygulamasına olanak tanır. Evlilik, bireylerin toplumsal statülerini belirleyen, aile yapısını oluşturan ve aynı zamanda toplumun kültürel kimliğini şekillendiren önemli bir kurumdur. Bu nedenle, evliliğin anlamı ve işlevi, sadece bireysel bir ilişki olmaktan çıkarak, toplumsal yapının önemli bir parçası haline gelir (Aydınalp ve Şengül, 2024, 29). Bir başka bakış açısına göre evlilik, birbirine duygusal bağlarla bağlanan iki kişinin resmi anlamda bir yaşam birliği oluşturmasını ifade eder. Aile kurumunun ilk adımıdır ve farklı cinsiyetten iki kişinin bu adımı atarken imzaladığı toplumsal bir sözleşmedir. Evlilik dini ve toplumsal anlamda cinsel birlikteliğin resmileşen halidir (Aydın, 2000, 55). İki kişi yaşamlarını saygı ve sevgi çerçevesinde yürütmeyi taahhüt ederek bunu hukuka uygun olarak resmileştirirler. Nişan, nikâh, düğün töreni evlilik sürecinde kurumsallaşan toplumsal eylemlerdir (Aydın, 2014, 9-11). Aile birliğinin temeli kabul edilen evliliğin öncesinde ve sonrasında gerçekleşen merasimler, törenler yöresel olarak da farklılık gösterir. Arnold van Gennep '*Geçiş Ritüelleri*' kitabında evliliği kişilerin toplumsal statüsünün değişimin ilk aşamalarından biri olarak betimlemektedir (2022, 137). Bu çalışma kapsamında ele alınan Alevi-Sünni evliliğinin gerçekleşmesi durumunu da sosyal statüden ayrılma aşaması olarak değerlendirmek mümkün olabilmektedir.

Toplumlar geçmişten günümüzde pek çok açıdan gelişim ve değişim göstermiştir. Kültürel miras sayılabilecek evlilik ritüeli toplumların tarihine, ekonomisine ve sosyal kurallarına göre şekillenmiştir. Sosyolojik açıdan evlilik öncesi ve evlilikten sonrası süreç, ilgili toplum hakkında bilgi elde edebilmek adına çalışılması gereken araştırma alanlarından biridir. Toplumların ekonomik, dini ve sosyal farklılıkları evlilik ve aile kurumunu doğrudan kapsamakta ve etkilemektedir (Doğan, 2014, 47). Özellikle sanayi devrimiyle birlikte kadınların eğitim, ekonomi ve sosyal alanlardaki etkileşiminin artması evlilik ve aile kurumuna da yansımış ve değişime neden olmuştur (Sungur vd., 2017, 69-91). Bu durumu evlilik türlerini de etkilemiştir. Geleneksel toplumlarda

görecü usulü ile gerçekleştirilen evlilik oranı yadsınamayacak kadar fazladır. Modern hayata geçiş ile birlikte kadınların ve erkeklerin bir arada eğitim ve çalışma hayatına dâhil olmaları tanışarak gerçekleşen evliliklerin oranını arttırmaktadır (Çatlı, 2008, 22). Severe ve tanışarak evlenmeler günümüzde daha çok başvurulan bir yol olsa da her toplum kendi kültürüne göre evlilik gerçekleştirmeye devam etmektedir. Kültürel ve sosyal normlar evlilik konusunda da belirleyicidir (Eker, 2012, 92-100).

Dinlere ve kültüre göre uygulanış aşamasında farklılıklar olsa da evlilik hukuk uygunluğu açısından benzerdir. Genel olarak Alevi-Sünni evliliklerinin Türkiye’de 1950’li yıllarla birlikte ortaya çıktığı ve kırdan kente göç olgusuyla görünür hale geldiği bilinmektedir. Bu bağlamda, kentleşme Alevi-Sünni evliliklerinde önemli bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Kent yaşamı, Alevi ve Sünnilerin birbirlerini daha yakından tanıma fırsatı bulduğu bir ortam sunmuş ve birlikte yaşama pratiğini deneyimlemelerine olanak tanımıştır. Zamanla, karşılıklı ilişkilerin artmasıyla birlikte gruplar arasında evlilikler gerçekleşmeye başlamıştır (Küçük ve Coştu, 2023, 863).

Türk toplumu geleneksel bir yapıya sahip olduğu için evliliklerin geçmişten bu yana ailelerin onayı alınarak gerçekleştiği söylenebilir. Hatta bazı topluluklarda sadece ailelerin onayı ile gerçekleşen, evlenecek çiftlerin birbirlerini öncesinde hiç görmediği ‘görecü usulü’ evlilikler yapılmaktadır. Türk kültüründe toplumsal yapının devamlılığı açısından önemli kabul edilen evlilik, bireylerin ‘yaşı geldi’ algısının oluşmasıyla birlikte, ailelerin münasip kısmet bulma çabalarının fitilini ateşlemektedir. Türk toplumunda anne babaların kızları için uygun bir damat adayı bulma çalışmaları hoş karşılanmamakta ve genellikle erkek çocuklar için uygun bir gelin arama eylemi ile evlilik sürecini başlatmaktadır (Yolcu, 2014, 183). Erkek çocuk için uygun görülen adayın ailesine haber gönderilmekte ve görecü olarak gidilmektedir (Sezen, 2005, 185-195). Ailelerin bu taleplerini karşılayacak eş dost ya da çevresinde gönüllü bir kişi mutlaka vardır ve bu görevi üstlenmektedir. Halk arasında bu süreçte gönüllünün ve ailenin yaptığı arayış sırasında ‘davul bile dengi dengine’ ‘huyu huyuna’ ‘boyu boyuna’ en çok kullandıkları deyimler olarak dikkat çekmektedir (Sezer, 2006, 52-55). Her ailenin kızı ya da oğlu için uygun olacak eşte saygılı, güzel ahlaklı, becerikli, sağlıklı olması gibi temenni ettiği temel ölçütler bulunmaktadır (Yolcu, 2014, 207). Ancak bazı durumlarda kişilerin saygılı ya da iyi olması evlilik için ve aile onayı için yeterli bir neden kabul edilememektedir. Dini ve mezhepsel ayrılıklar da evlilik süreçlerini sekteye uğratabilmektedir. Bu noktada Türkiye’de Alevi ve Sünni inançlarının birbirlerine yönelik olumsuz tutum ve kabullenmeyişler, iki mezhebin birbirine karşı aldığı önyargı ve kabullenmeyişi süreci Alevi-Sünni evliliklerinin sekteye uğramasına neden olabilmektedir. Modern hayata geçiş ile iki grubun bir arada yaşamayı deneyimlemeleri sonrası, iki grup arasındaki çatışmalar azalıp, uyum artış gösterse de (Aktürk, 2019, 67) Alevi-Sünni evlilikleri toplum tarafından her zaman kolay kolay kabul görmemiştir.

Alevi bir kadın Sünni biriyle evlendiğinde kültürel açıdan, Sünni bir kadın Alevi biriyle evlendiğinde de dini açıdan eşleşmeyeceği düşünülmektedir (Yapıcı, 2004, 96). Dini ve kültürel değerlerin uyuşmayacağı bakış açısıyla, aileler tarafından ve toplumsal düzlemde, bu evliliklere olumlu bakılmamaktadır. Alevi aileler kızlarının Alevi kültürden Sünni kültüre doğru kayacağı, Sünni aileler ise kızlarının Sünni dini değerlerden uzaklaşacağı endişesini taşımaktadır. Bu endişe evlilik sürecini sekteye uğratmaktadır.

Aileyi önemli bir yerde konumlandıran Alevilikte bekâr kişi inanç anlamında tam sayılmamakta ve evlenmesi zorunlu görülmektedir. Alevi birey ancak evlendiği takdirde dini ve sosyal anlamda toplumda tam anlamıyla var olabilmektedir. Tek

eşliliğin esas alınmakta ve birden fazla evliliğe onay verilmektedir. Aile kurumunun önemi sebebi ile hem boşanma hem de evlilik sürecinde, dini bir kimliği olan Deden destek alınmaktadır (Tekelioğlu, 2013, 19-20). Alevi bireyin evleneceği adayın mezhepsel durumu önemlidir. Alevi bir birey Sünni bir birey ile evlendiğinde düşkün kabul edilerek cem törenine alınmamaktadır. Yöresel olarak da farklılık gösteren Alevi topluluklarında düşkünlüğün kişiyle sınırlı kalmayıp tüm aileyi kapsayacağı kanaati yaygındır (Türkdoğan, 2013). Oğlu ya da kız çocuklarından birisi Sünni ile evlendiğinde, hane reisi olan baba da düşkün kabul edilmektedir. Bu ‘düşkünlük’ konumuna geleme adına Alevi aileler çocuklarının Sünni bireyler ile evlenmesine onay vermemekte ve sıcak bakmamaktadır.

Evlilik öncesi ve sırasında gerçekleşen ritüeller açısından Alevi ve Sünni gruplara baktığımızda bazı benzer ve farklı yönlerin olduğu görülecektir. Alevi ve Sünni topluluklarında düğün öncesi kız isteme ve nişan töreni benzer şekillerde uygulanmaktadır. Kız isteme esnasında ailelerden yakın bireyler ve çiftler hazır bulunmaktadır. Türk geleneğinin simgesi olan Türk kahvesi gelin tarafından gelen tüm misafirlere yapılarak ikram edilmekte ve “*Allah’ın emri peygamberin kavli*” ile kız isteme töreni gerçekleştirilmektedir. Anadolu’nun bazı yörelerinde Alevi topluluklarında kız isteme töreninde kahve yerine şerbet yapılıp dağıtıldığı bilinmektedir. Dağıtılacak olan şerbetin şekerini de erkek tarafı temin etmektedir (Yalçınkaya, 2020, 219-254). Günümüzde maddi imkânlar doğrultusunda yapılan nişan geleneği kız isteme esnasında yüzük takma merasimiyle tamamlanmakta ve böylece çiftler tekrar ayrıca bir nişan merasimi yapmak zorunda kalmamaktadırlar.

Düğün töreni hem Alevi hem de Sünni inanç biçiminde kutlanan bir merasim olmakla birlikte kendi içinde yöresel olarak farklılık göstermektedir. Doğu Anadolu Aleviliğinde elma düğün davetiyesi anlamı taşımaktadır. Tunceli ve çevresinde erkek tarafı düğünün habercisi olarak, davetlilere “*mum*” adını verdikleri elma göndermektedir. Böylece sünnet, nişan, düğün gibi ritüellere kişiler aldıkları elma ile davet edildiklerini anlamaktadır. Kız tarafının ailesine ve tanıdıklarına iletilecek olan davetiyeler de erkek tarafı aracılığıyla gönderilmektedir. Hali hazırda bazı köylerde bu uygulamaların devam ettiği bilinmektedir (Daşdemir, 2015, 83-97).

Hem Alevi hem de Sünni ailelerde Türk geleneğinde önemli yere sahip olan kına gecesi ritüelinin yapıldığı görülmektedir. Türk inanç sisteminde kına kutsanmış olmanın işareti anlamı taşımaktadır. Kına olan canlı cansız her varlık kutsal kabul edildiği için dokunulmazlık kazanmaktadır. Bu sebeple kurban olan hayvana, evlenecek gelin ve damada, askere giden erkeklere kına yakılmaktadır. Evlilik ritüellerinin en vazgeçilmez parçası bu sebeple de kına geceleri olarak görülmektedir. Çoğunlukla düğünden bir ya da iki gece öncesinde yapılan kına gecesi yöreden yöreye farklılık göstermekle birlikte genellikle kız evinde yapılmaktadır. Bu tören esnasında kayıncı tarafından gelinin eline altın ya da para konulmakta ve sonrasında kına yakılmaktadır. Kına gecesinde gelinin ve damadın kadın arkadaşlarına ve isteyen herkese kına yakılmaktadır. Kına yakma esnasında kırmızı örtü ile gelinin başı örtülmektedir (Yalçınkaya, 2020, 219-254). Kınayı yakacak olan kişiler kına tepsisini gelinin başı üzerinde döndürerek, gelini ağlatmak için türküler, şarkılar söylemektedir. Gelinin ağlamasının bereket getireceğine inanılır. Kına geleneği hem Sünni hem de Alevi geleneğinde benzer şekillerde yapılmaktadır (Çetin, 2008, 111-126). Uzun süre devam eden ve herkesin dâhil olduğu eğlenceli gecede misafirlere kına ve kuruyemiş dağıtılmaktadır.

Alevi topluluklarında da Sünni topluluklarında da gelin alma merasimi çok sesli, eğlenceli ve hüzünlü bir olaydır. Gelin baba evinden telli duvaklı çıkmakta

ve bu tüm misafirlerin katılım gösterdiği bir şölen olarak gerçekleşmektedir. Uzun konvoylar şeklinde kornalar eşliğinde gelinin evi önünde gerçekleşmektedir. Sünni İslam geleneğinde gelin kapıdan çıkarken dualar okunmaktadır. Özellikle Uşak yöresi Alevilerinde gerçekleşen bu törende gelinin ayakkabısı babası tarafından ayağına giydirilir ve sağ ayakkabının içerisine gittiği yerde rahat etsin kimseye muhtaç kalmasın diye para konulmaktadır (Özcan, 2016, 259-272). Farklı ritüellerle gerçekleşen gelin alma töreninde gelinin başından tatlılıkla yaşam sürmeleri için şeker, bereketli olması için buğday, bolluk içinde yaşasınlar diye para atılmaktadır.

Sünni İslam geleneği ile Alevi gelenekte farklılaşan noktalara baktığımızda, Sünni İslam geleneğinde yaygın olarak uygulanan ve kadının geleceğini garanti altına alması anlamına gelen ve bir nevi güvence olarak görülen Mehir uygulamasının yapıldığı ancak bu uygulamanın Alevilik inanç geleneğinde daha az görüldüğü söylenebilir. İslam hukukunda Mehir'in adil ve makul olarak belirlenmesi, eşinin ölmesi ya da boşanmaları durumunda kadını garanti alacak kadar olması tavsiye edilmektedir (Aydın, 2024, 389-391). Mehir bir nevi ilahi bir buyruk yerine getirilmesi zorunlu bir emir olarak algılanmakta ve Sünni gelenekte kabul görmektedir. Ancak, Alevilikte Mehir kültürel ve toplumsal yapının ve adalet ilkelerinin çerçevelerine göre şekillenmektedir. Mehir uygulaması dini nikah esnasında gerçekleşmektedir ve İmam tarafından kıyılan dini nikah sırasında geline ne kadar Mehir istediği sorulmaktadır.

Sünni İslam geleneği ile Alevi gelenekte farklılaşan bir diğer uygulama geline kırmızı kuşak bağlanmasıdır. Evlilik öncesi ve sonrası gerçekleştirilen farklı birçok ritüelin içerisinde en bilinen ve uygulanan gelenek gelin alma öncesi gelinin beline kırmızı kuşak bağlamaktır. Türk toplumunda baba evinden çıkmadan önce bekâretini kaybetmemiş her gelinin beline kırmızı kuşak bağlanmaktadır. Telli duvaklı gelin olmak deyimi bu inanıştan gelmektedir (Oğuz, 2012, 103-113). Genellikle gelinin erkek kardeşi, abisi ya da babası tarafından dua okunarak ve 3 kez döndürülerek bağlanan kuşak gelinin bakire olduğunu simgelemektedir. Aynı zamanda kırmızı renk eski Türk inanışlarına göre gücün göstergesidir (Ergun, 2003, 75-88). Alevi topluluklarında da yerine getirilen bir uygulama olan kırmızı kuşak bağlama bazı yörelerde gücün ve bereketin simgesi olarak nitelendirilmektedir. Alevilik inancında bu uygulama bekâretten çok gelinin gittiği yerde güçlü olması anlamıyla ilişkilendirilmiştir (Demren, 2021, 276-277). Sadece Alevi aileler de değil günümüzde ve geçmişte Sünni ailelerde bu uygulamanın yapıldığı görülmektedir. Kuşağın bağlanma sembolü Alevi ailelerde güç göstergesi olarak algılanmış Sünni ailelerde ise bekâreti temsil etmiştir.

Kişilerin maddi imkânları doğrultusunda yapılaş şekli farklılık gösteren düğün törenlerinde takı takma uygulaması her iki grup içinde aynı amaçla yapılmaktadır. Evlenecek çiftlere destek sağlamak amacıyla düzenlenen takı merasimi düğün esnasında gerçekleşir. Merasim sonrası gelinin ve erkeğin ailesinden birer kişinin eşliğiyle takılar çıkarılmakta ve düğün eğlencesine devam edilmektedir. Toplumsal dayanışmaya da katkı sağladığı düşünülen takı merasimi düğün törenlerinin vazgeçilmez geleneği olarak görülmektedir. Genel itibarı ile Türk toplumunda yazılı olmayan birçok farklı gelenek bulunmaktadır. Bu geleneklerin hem Alevi aileler hem de Sünni aileler tarafından zaman zaman benzer zamana zaman aynı şekilde uygulandığı görülmektedir. Günümüzde ise bu geleneklerin bir pota içinde eriği ve birbirine benzeştiği dikkat çekmektedir.

3. Araştırmanın Yöntemi: Örneklem Grubu ve Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemine ait yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi bir dizi yöntem ve uygulamayı içerisinde barındıran geniş bir araştırma yöntemidir. Nitel araştırmalar olayları kendi ortamında ve bir bütün olarak değerlendirmektedir (Karataş, 2015, 62-80). Nitel araştırmada olay ya da olgu kendi ortamında incelenmektedir. Araştırmacı araştırmaya katılan kişilerle direkt bir ilişki kurarak, araştırmanın belirlenmesi, yürütülmesi ve sonuçlanması aşamasında aktör görevi görmektedir (Balcı, 2015). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ise; belirli bir konu hakkında görüşme öncesi hazırlanmış, araştırmanın içeriğini oluşturan soruların yönelti olarak yapıldığı ve nitel araştırma yönteminde sık başvurulan bir tekniktir. Bu teknikte sorular, soruların özellikleri ve soruluş biçimleri detaylı olarak ele alınmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği birçok alanda kullanılmakla birlikte, özellikle sosyal bilimler alanında araştırmacıların en sık başvurduğu tekniktir. Araştırmanın hazırlık ve görüşmelerin yapılma süresi içerisinde görüşmecinin izni, özel hayatına saygı duyulması, kullanılan dil ve etik ilkelere dikkat edilerek hazırlanan sorular katılımcılara yöneltilmektedir (Şimşek ve Yıldırım, 2021, 95-107). Bu çalışmada da nitel araştırma yöntemi ve mülakat tekniği kullanılarak araştırma problem cümlelerine cevaplar aranmıştır.

Araştırmanın evreni Alevi-Sünni evlilik gerçekleştirmiş çiftlerden meydana gelmektedir. Araştırma evrenini temsil eden örneklem grubuna amaçlı ve kartopu örnekleme teknikleri kullanılarak ulaşılmıştır. Anahtar kişiden destek alınmıştır. Çalışma kapsamında Alevi-Sünni evlilik gerçekleştirmiş 14 aile ile Nisan-Haziran 2024 aylarında derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 11'i kadınlardan, 3'ü erkeklerden meydana gelmektedir. Çalışma kapsamında 1 Alevi Dedesi ile de Alevi-Sünni evlilik üzerine görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcıların izni doğrultusunda, ses kayıt cihazından yararlanılmıştır. Mülakatların yapıldığı iller Amasya'nın Merzifon ilçesi ve İstanbul ile sınırlandırılmıştır ancak bu bölgeler arasında bir karşılaştırma yapılmamıştır.

Mülakatlardan elde edilen veriler tümevarımcı içerik analiz tekniği ile temalaştırılmıştır. Bazen temalar bir cümleden oluşurken bazen bir kelimedenden oluşacak şekilde araştırmanın temel problemlerine yanıt aranmıştır.

4. Bulgular ve Yorum

4.1. Araştırmaya Katılan Kişilerin Demografik Özellikleri

Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi, çocuk sayısı, mesleği, nerede ikamet ettiği ve hangi inanç geleneğine ait hissettiğine yönelik veriler aşağıda yer alan tabloda açıklanmaktadır. Çalışmaya katılanlara katılımcılar K harfi ile kodlanmıştır.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Çocuk Sayısı	Aile Türü	Gelir Düzeyi	İkamet	Çalışma Durumu	Kendi İnanç Türü	Eş İnanç Türü
K1	49	Kadın	İlkokul	2	Çekirdek Aile	Orta	Merzifon	Ev hanımı	Sünni	Alevi
K2	33	Erkek	Önlisans	1	Çekirdek Aile	Orta	İstanbul	Çalışan	Alevi	Sünni
K3	29	Kadın	Lisans	1	Çekirdek Aile	İyi	Merzifon	Çalışan	Sünni	Alevi
K4	42	Kadın	Lise	2	Çekirdek Aile	Orta	İstanbul	Çalışan	Alevi	Sünni
K5	30	Kadın	Lisans	-	Çekirdek Aile	Orta	Merzifon	Çalışan	Alevi	Sünni
K6	35	Erkek	Lisans Terk	2	Çekirdek Aile	Düşük	Merzifon	Çalışan	Alevi	Sünni
K7	43	Kadın	Lisans	2	Çekirdek Aile	Orta	Merzifon	Çalışan	Sünni	Alevi
K8	37	Kadın	Lise	2	Çekirdek Aile	Orta	İstanbul	Ev Hanımı	Alevi	Sünni
K9	56	Kadın	Yüksek Lisans	2	Çekirdek Aile	İyi	İstanbul	Emekli	Alevi	Sünni
K10	38	Kadın	Yüksek Lisans	1	Çekirdek Aile	Orta	İstanbul	Çalışan	Alevi	Sünni
K11	42	Kadın	Önlisans	1	Çekirdek Aile	Orta	Merzifon	Çalışan	Sünni	Alevi
K12	51	Erkek	Lisans	1	Geniş Aile	Orta	İstanbul	Emekli	Sünni	Alevi
K13	43	Kadın	Doktora	1	Çekirdek Aile	Orta	İstanbul	Çalışan	Sünni	Alevi
K14	39	Kadın	Ortaokul	2	Çekirdek Aile	Orta	İstanbul	Ev Hanımı	Alevi	Sünni

4.2. Alevi-Sünni Evlilik Gerçekleştiren Çiftlerin Evlilik Öncesi Yaşantılarının Analizi ve Yorumu

4.2.1. Alevi ve Sünni İnanç Geleneğine Bağlı Bireylerin, Farklı Mezheplere İlişkin Görüşleri

Araştırmaya katılan katılımcılara sırasıyla “*Evlenmeden önceki yaşam şekli, ailesinin yaşam şekli ve bekâr olduğu dönemde ailesinin ve kendisinin Aleviliğe ve Sünniliğe karşı bakış açısının nasıl olduğuna ilişkin*” sorular yöneltilmiştir.

Evlenmeden önceki yaşam şekline yönelik sorulara verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, 11 katılımcının evlilik öncesinden rahat ve dini değere kısmen bağlı kısmen uzak bir yaşam tarzına sahip olduğu, kılık kıyafet anlamında herhangi bir kısıtlamaya maruz bırakılmadan ve Sünni ya da Alevi ayrımının yapılmadığı sosyal bir ortamda büyütüldükleri tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan 3 katılımcının ise daha muhafazakâr ve mütevazı bir ailede ve dini değerlere nispeten daha bağlı bir aile ortamı içerisinde yetiştiği tespit edilmiştir. Bulgular, örneklem grubunun ağırlıklı olarak dini bakış açısından daha ziyade, seküler bakış açısının hâkim olduğu, dine kısmen bağlı ama değerlere ve kültüre daha yüksek düzeyde bağlı bireylerden oluştuğunu göstermektedir. Katılımcıların kendi ifadeleriyle:

“*Valla rahat özgür bir yaşam şeklim vardı. Üniversiteyi dışarda okudum. Tek başıma genellikle yaşadım. Hayatımla ilgili kararlarımı tek başıma verdim. Ailemle de danışıyordum ama onlardan mesafe olarak uzak olduğum için kilometre olarak*

daha çok tek başına yaşayan özgür bir bireydim.” (K13, Kadın, 43 yaşında, Sünni)

“Normal çok serbest değildik ama çokta mutaassıp değildik. Annem mesela namazını falan kılar 5 vakit namazını kılar. Dini inançlarını yerine getirir. Babam kılmaz ama cumaya gider bayram namazını gider orucunu tutar.” (K11, Kadın, 42 yaşında, Sünni)

“Çok rahat değil. Orta diyelim. Modern ve muhafazakâr arası diyelim.” (K9, Kadın, 56 yaşında, Alevi)

Ailesinin ve kendisinin Aleviliğe ve Sünniliğe karşı bakış açısının nasıl olduğuna ilişkin sorulan sorulara verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, katılımcıların Alevilik ve Sünnilik ayırımı konusunda ailelerinden ya da arkadaş çevrelerinden edinilmiş bilgilerinin olduğu görülmektedir. Ancak katılımcıların Alevi ve Sünni ayırımını ve ayırtışmasını savunmadıkları bulgular arasındadır. Katılımcıların hem aile içerisinde hem de sosyal ortamlarda Alevi-Sünni ayrışmasına yönelik negatif bir yaşam deneyiminin olmadığı görülmekle birlikte katılımcıların bu ayrışmacı bakış açısından da uzak durduğu görülmektedir. Bu sorunun ikinci ayağı olan “*ailelerinin Aleviliğe/ Sünniliğe bakış açısının nasıl olduğuna ilişkin yanıtlarda*” ise keskin bir ayrışmanın olduğu saptanmıştır. Bireysel anlamda katılımcıların Alevi-Sünni evliliğine ilişkin olumsuz bir tutumları söz konusu değil iken ailelerinin bu duruma karşı ön yargı taşıdıkları tespit edilmiştir. Hatta kadın bir katılımcının, eş seçimini Alevi bir bireyden yana yapmaması konusunda annesi tarafından küçük yaştan itibaren uyarıldığı bulgular arasında yer almıştır. Bu duruma ilişkin katılımcının kendi söylemleri:

“Çocukluktan beridir annemin özellikle söylediği alevi, hatta Kürt ayrımları da vardı. “Alevi ve Kürt’le evlendirmem, seçeceğiniz kişileri ona göre seçin” diye, sürekli baskı sürekli baskı hiç istemiyorlardı. Mum söndü olayları, bunları çok duymuştum. Bir de abdest konusunda abdest almıyorlar, yıkanmıyorlar, sadece belden altını yıkıyorlar gibisinden. Yani şöyle bir ayırımı olur mu bilmiyorum. Alevi çok arkadaşım vardı. Evlerine giderdim, evleri gerçekten kokardı. Sanırım onlar Aleviliği daha derinden yaşayan insanlar. Bide mesela şey derlerdi. “Alevinin kurduğu turşu yenmez, Dede’nin yıkandığı suyla turşu kurar onlar” derlerdi. Bize hep böyle söylendi. Biz Aleviliği öyle biliyoruz.” (K3, Kadın, 29 yaşında, Sünni).

Alevi ve Sünni inanç geleneğine bağlı bireylerin, farklı mezheplere ilişkin görüşlerinin neler olduğunu içeren araştırma problem cümlesine bulunan yanıtlar; katılımcıların bireysel anlamda Alevi-Sünni ayırımına negatif yönde bakmadıkları, sosyal yaşamlarında Alevi-Sünnilerle bir arada yaşam sürdürdükleri ve ayrışmaya gitmedikleri ancak ailelerin Alevi-Sünni evliliklere yönelik negatif bir tutuma sahip oldukları şeklindedir. Kırsal yapılarda görülen homojen grupların, kent yaşamı ve modernleşme ile beraber heterojen bir hal almaya başlaması farklı görüşten ve inançtan bireylerin bir arada yaşamasına imkân tanımıştır. Alevi-Sünni gruplarda da farklılıklarına rağmen günümüz toplumunda bir arada yaşam sürmektedir. Kuşaklararası bağlamda bakıldığında günümüz kuşağı içerisinde evlilik gerçekleştiren bireyler bu ayrışmadan uzak durmakta iken aileler bu ayrışmayı savunmaktadır. Çalışmanın bulgularını bu yöndedir. Küçük ve Coştu (2023) tarafından Alevi-Sünni çiftler üzerine yapılan çalışmada da benzer bulgular yer almaktadır. Alevi-Sünni evliliklere ailelerin sıcak bakmadıkları ama bireysel düzlemde bu farklılıkları evlilik sürecinde engel görmedikleri tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan bireylerin hem Sünni değerlere hem de Alevi değerlere bağlılık oranlarının düşük olmasının bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmüştür. Benzer durum bizim çalışmamız için de geçerlidir. Çalışmamıza katılan hem Alevi hem de Sünni çiftlerin dini değerlere

yönelik tutumlarının düşük düzeyde olduğu hatta büyük bir kısmının seküler ortamlarda yetiştiği görülmektedir. Dinden ve değerlinden uzak bireylerin ise, eş seçim sürecinde ‘dini ve değerlerin benzemesi’ kriterini göz ardı ettiği görülmektedir.

4.2.2. Alevi-Sünni İnanç-Geleneğine Bağlı Bireylerin Eşleri ile Tanışma Süreçleri

Katılımcılara eşleriyle tanışma süreçleri ile ilgili “*Eşleriyle tanışma süreci ve ilk tanışma sonrası farklı mezheplerden olduğunu öğrendiğinde yaşadıklarının*” neler olduğu soruları sorulmuştur. Birinci soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, katılımcıların eşleriyle iş yeri, sosyal ortamlar, eğitim ortamı ve arkadaş ortamlarında tanıştıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların eşleriyle ilk tanışma anında onları dini inanç kimliği üzerinden ötekileştirme ya da bütünleşme düzeyinde nitelendirmediği görülmektedir. Katılımcıların eş seçim sürecinde ‘dini eğilim ve mezhepsel farklılaşmalara’ önem verdikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu eş seçim sürecinde ‘mezhep’ farklılaşmasının etkili bir kriter olmadığını göstermektedir.

Katılımcıların ilk tanışma sonrası eş adayının farklı mezheplerden olduğunu öğrendiğinde yaşadıklarını anlama ilişkin soruya verilen yanıtlara bakıldığında ise, Alevi-Sünni ayrışmasına yönelik olumsuz bir tepkinin olmadığı tespit edilmiştir. Bireysel anlamda farklı mezhepten olan eş adayına ilişkin olumsuz bir bakış açısı ve tutum sergilenmemiştir. Ancak bazı katılımcıların eş adayının farklı mezhepten olmasına ilişkin, ailesinin olumsuz bir tutum sergileyeceği düşüncesiyle, ilişki sırasında endişe ve kaygı hissettiği tespit edilmiştir. Hatta bu nedenden ötürü katılımcılar arasında evlilik öncesi dönemde ilişkilerini sonlandırmak isteyen çiftlerin varlığı söz konusu olmuştur. Nitekim bu bireylerin bu kaygıları, eş adayını aileleriyle tanışma sürecinde de ortaya çıkmış, hem Sünni ailelerin Alevi eş adayına hem de Alevi aileleri Sünni eş adayına yönelik olumsuz tepkileri doğmuştur. Alevi olan aile üyelerinin Sünni eş adayına yönelik tepkileri olduğu gibi Sünni olan aile üyelerinin de Alevi eş adayına yönelik tepkileri mevcuttur. Burada karşılıklı bir tepkisellik söz konusudur. Bu tepkiden ötürü ilişkisini saklayan katılımcılar olduğu gibi, bu tepkiselliği yaşamadan doğrudan eş adayıyla kaçarak evlenen çiftlerin olduğu da görülmüştür. Katılımcıların kendi ifadeleriyle:

“Yok, şöyle. İlk başta zaten tanıştığımızda normal arkadaş gibiydik. Sonrasında bana böyle teklif edince falan. Ben kabul etmemiştim. Yani oda şundan dolayı hani ailemin vermiyeceğini bildiğim için. Ondan sonra sonrasında da hani eşime de bütün şeyler karşıma geldi. Yani dedi ki ben dedi hani atıyorum. Seviyorsam hani seni mezhebine göre sevmiyorum sonuçta hani kişilik olarak seviyorum diye. Ben de biraz anlattım yani hani bize zaten bilmem Perihan’da anlatmıştır muhtemelen onun da biraz süreci hani zor olmuştu. Yani ilk başta vermemek istememişlerdi falan. Benim de öyle oldu. Biz 7 sene falan gizli görüşmüş olduk eşimle. Çünkü ben kimseye söyleyemiyordum yani eşimle görüştüğümü. Çünkü istemiyorlardı. Ben böyle gizli görüşüyordum. Perihan falan biliyordu. Yani benim eşimle görüştüğümü sadece.” (K8, Kadın, 37 yaşında, Alevi).

“Yok vermedim. Artık hani bir şeylerin farkındaydık biraz daha büyüttük yani ben 27 yaşındaydım. Bu konu... görüşerek evlendik zaten tanıştık görüştük nasıl deyim işi ciddiye aldığımızda hani dedi ki “ben Aleviyim” dedi, “bende Sünni’yim” dedim “biraz zor olacak” dedik bir şeylerin farkındaydık zaten. İlk etapta ailelere açıklayınca benimkiler “hayır” dedi onunkiler tamamen “hayır” dedi öyle yani.” (K7, Kadın, 43 yaşında, Sünni).

Alevi-Sünni inanç-geleneğine bağlı bireylerin eşleri ile tanışma süreçlerinin nasıl olduğunu içeren araştırma problem cümlesine bulunan yanıtlar, bireylerin eş adayıyla sosyal ortamlarda tanıştığı ve tanışma anında ya da öncesinde eş adayının mezhebinin ne olduğuna ilişkin bilgisinin olmadığı yönündedir. Bireyler eş seçiminde mezhepsel tutumu bir kıstas olarak gözetmemektedir. Ancak mezhepsel farklılıkları öğrendikten sonra endişe ve kaygı duydukları, ailelerinin evlilik sürecine olumsuz yaklaşacağını düşündükleri ve evlilik süreçlerinin zor olacağını fark ettikleri görülmüştür. Bu zorlu süreçleri yaşamak istemeyen bazı bireylerin kaçarak evlendiği tespit edilmiştir.

4.2.3. Alevi-Sünni Evlilik Gerçekleştiren Bireylerin Evlilik Kararlarına İlişkin Karşılaştıkları Ailesel ve Çevresel Tepkiler

Çalışmaya katılan katılımcılara evlilik sürecinde aile ve arkadaş çevrelerinden almış oldukları tepkilerinin neler olduğuna ilişkin sorular yöneltilmiştir. Ailenin tepkisine yönelik sorulan soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, *“ailem aşırı tepki verdi”* ve *“hayır bir tepki olmadı”* şeklinde iki farklı tema elde edilmiştir. Ailesi aşırı tepki verenler arasında 2 katılımcının kaçarak evlilik gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Ailelerin evlilik sürecinde hem Sünni ailelerin Alevi ailelere karşı hem de Alevi ailelerin Sünni ailelere karşı tepkilerinin varlığı mevcuttur. Alevi aileler namaz kılmayı, oruç tutmayı ve tesettürü Sünni inanç geleneğinin gerekliliği olarak gördüğü, çocukları Sünni bir birey ile evlilik gerçekleştirdiğinde dini yönden baskıya maruz kalacağı, kız çocuğu ise saçının kapatılacağı gibi endişeleri nedeniyle Alevi – Sünni evliliğine olumlu bakmadıkları tespit edilmiştir. Sünni ailelerin tepkilerinin nedenlerine baktığımızda ise çocuklarının Alevi bir birey ile evlilik gerçekleştirdikleri takdirde dinden uzaklaşacağı, kurban, oruç ve namaz ibadetlerinde sorun yaşayacakları, Alevi bireylerin gusül abdesti almadıkları şeklinde düşündükleri tespit edilmiştir. Katılımcıların kendi ifadeleriyle:

“Aldım. Çevremden çok büyük tepki aldım. Herkes biliyordu benim eşimi sevdiğimi ama hani babamın da vermeyeceğini biliyordu bu sonuç nasıl bir hale geleceğini herkes merakla bekliyordu. Çok büyüktü. Kaçarak evlendim sonrasında. Bütün aile biliyordu istemişlerdi ama vermedi babam. Dünya yer gök bir yana ama ben vermem yer gök nasıl bir araya gelmezse bende öyle kızımı vermem dedi. (K1, Kadın, 49 Yaşında, Sünni).

“Tabi ki. Yani şöyle bizim ailede ya da aile büyüklerinde diyeyim. Genelde böyle bir eski geleneksel bir şey oluyordu yani. Anlaşamazsınız. Hani ne bileyim. Hani gidersen seni kapatırlar. İşte böyle olur böyle olur şeklinde yorumlar oluyordu genellikle. Hani yorumlar oluyordu genellikle.” (K8, Kadın, 37 yaşında, Alevi).

Arkadaş çevresinin tepkisine yönelik soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, Alevi-Sünni evlilik gerçekleştiren çiftlerin genel olarak arkadaş çevresinden olumsuz bir tepki almadığı tespit edilmiştir. Hatta arkadaş çevresinin Alevi Sünni evlilik gerçekleştiren çiftlere destek verdikleri görülmüştür. Ancak II. derece akraba kuzenlerden olumsuz tepkiler gören çiftlerin özellikle dayı, amca gibi akrabalarından evlilik sürecinde olumsuz geri bildirimler almış oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğunun akrabalarının bu tarz evliliklere karşı çıktığı ve onaylamadığı görülmektedir. Katılımcıların kendi ifadeleriyle:

“19 senelik evliyim. Hâlâ amcam geri bekler. Çünkü başından beri aileme “siz bunu verdiniz telli duvaklı siz göreceksiniz geri gelecek” der. Yani dediğim gibi en büyük amcam taş koymaya çalıştı çalışmadı değil...” (K14, Kadın, 56 yaşında, Alevi).

“...Ailemin, büyüklerin çok büyük tepkisi oldu. Arkadaşlarımın değil. Kuzenlerimin değil arkadaşım derken. Ama ailemin ve büyüklerin çok büyük tepkisi oldu. Bazı büyüklerin bilinçli olup da sevginin en olduğunu bilenlerden babama söyleyenler vardı, ‘ver boş ver’ ama oda hayır vermem fakir olsun fakire veririm ama bir Alevi’ye ben kız vermem” (K1, Kadın, 49 yaşında, Sünni).

Aile tepkilerinin nasıl olduğuna ilişkin bulguların olumsuzluk çatısı altında toplandığı görülmektedir. İki farklı dini geleneğe sahip ailelerin de farklı gerekçeler ile Alevi-Sünni evliliklerine karşı çıktıkları görülmektedir. Literatürde de benzer çalışmalar mevcuttur. Örneğin Çatak (2015) tarafından yapılan İstanbul ve Berlin’de Alevi-Sünni evlilik yapan çiftler üzerine yapılan çalışmada da benzer bulgular elde edilmiştir. Cinsiyet ve ailenin verdiği tepki arasındaki ilişkiye bakıldığında, kadınların hiçbirinin ailesinden olumlu tepki görmediği, erkeklerin ise %13,3’ünün olumlu tepki aldığını; kadınların %60’ının ve erkeklerin %33,3’ünün olumsuz tutumla karşılaştığını, ayrıca kadınların %20’sinin ve erkeklerin %46,7’sinin ailelerinin bu farklılığı önemsemediğini belirtmiştir. Bizim çalışmamızda ailenin yanı sıra sosyal çevre ve arkadaşların farklı mezhepler ile evlilik sürecine destek verdikleri ve olumlu yaklaşıtları tespit edilmiştir.

4.3. Alevi-Sünni Evlilik Gerçekleştiren Çiftlerin Evlilik Dönemine Dair Yaşantılarının Analizi ve Yorumu

4.3.1. Alevi-Sünni İnanç-Geleneğine Bağlı Bireylerin Evlilik Süreçleri

Çalışmaya katılan katılımcılara “eşleriyle evlilik kararını ne kadar sürede verdikleri, bu süreçte alınan tepkilerin neler olduğu” soruları yöneltilmiştir. Katılımcıların yaş ortalamalarını dikkate aldığımızda çiftlerin çoğunluğunun çocuk yaştan itibaren eş adaylarını tanıdığı görülmektedir. Katılımcı 13’ün bu konuda söylemleri: “Bizim çok uzun süren bir ilişkimiz vardı. Çıkma sürecinden sonra bir yıl içerisinde evlenmeye karar verdik. (K13, Kadın, 43 yaşında, Sünni).

Evlilik kararlarını kendi içlerinde veren çiftlerin, ailelere açıklama ve evlenme süreçlerinin ise farklılık gösterdiği görülmektedir. Ailelerinden büyük tepki alacağını düşünen çiftlerin ilişkilerini uzun süre sakladıkları, ailelerinden tepki görececeklerini düşünerek doğrudan kaçarak evlenen ve aile tepkilerine rağmen evlenmek için mücadele eden üç farklı çiftin varlığı bulgular arasındadır. Ayrıca evlilik sürecinin ardından kabul görmediklerini ifade eden katılımcılar bulunmaktadır. Kaçarak evlenen katılımcı 1’in bu konuda söylemleri; “...Yakalandım. Her şeyi söyledim bunu da söyleyeyim. Yakalandım. Yakalanınca da bir daha gelmedim ben. Gelmedikten sonra da işte bir daha ondan sonra evlilik oldu düğün oldu. Üç yıl kabullenmediler. Beni tam üç yıl kabullenmediler.” (K1, Kadın, 49 yaşında, Sünni).

Alevi-Sünni evlilik süreci başlangıcında ailelerinden çekinen çiftler olduğu gibi ilişkilerini ailelerine söyleme konusunda çekimser davranmayan çiftlerin olduğu da görülmektedir. Ailelerin çiftleri kabulleniş süreçlerinin ise sancılı olduğu görülmektedir ancak genel anlamda evliliklerin bir süre sonra gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Çalışmaya katılan iç çiftin bu süreçten olumsuz etkilendiği görülmüştür. Evlenme sürecinde olumsuzluk yaşamalarının yanı sıra evlilik sonrasında da bu kabullenmeyişin sürdüğü tespit edilmiştir.

4.3.2. Alevi-Sünni İnanç-Geleneğine Bağlı Bireylerin Evlilik Süreçlerinde Gerçekleştirilen Tören, Gelenek ve Âdetler

Çalışmaya katılan katılımcılara evlilik sürecinde yerine getirdikleri gelenekleri öğrenmek adına “*Evlilik sürecinde gerçekleşen tören, gelenek ve âdetlerin neler olduğu, bu uygulamaların Alevi mi yoksa Sünni geleneğe uygun mu yapıldığı ve ailelerin buna ilişkin görüşlerinin neler olduğu*” soruları yöneltilmiştir.

Evlilik sürecinde gerçekleşen tören, gelenek ve âdetlere ilişkin sorulara verilen yanıtlar değerlendirildiğinde iki katılımcının kaçarak evlenmesi sebebiyle herhangi bir merasim yapmadığı, bir katılımcının ise kaçarak evlenmesine rağmen sonrasında gelin alma ve düğün ritüelini gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Diğer katılımcıların evlilik öncesi yapılan en önemli törenin dini nikâh olduğu ve bu nikâhın erkeğin mezhebine uygun şekilde yapıldığı gözlenmiştir. Bir çift kendi isteği ile dini nikâh yapmamış, iki çiftin ise her iki mezhebe uygun şekilde dini nikâh merasimini gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Alevi inanç geleneğine göre kız isteme esnasında yere beyaz çarşaf serilmesi geleneği iki çift tarafından yerine getirilmiştir ve bir katılımcının düğününde semah dönülmüştür. Bu bulgular evlilik sürecinde erkeğin sahip olduğu dini anlayışın evlilik sürecine doğrudan etkili olduğunu göstermektedir. Katılımcıların bu konuya ilişkin görüşleri;

“Kız isteme de bizde beyaz çarşaf serilir yere. Kız tarafından biri bizim taraftan biri karşılıklı oturur çarşafın iki ucuna ondan sonra üç kere Allah’ın emri peygamberin kavliyle istenir. Karşı tarafta üç kere bu şekilde verdim der. Onun dışında dua edilir. Ondan sonra biter. Dede nikâhı kıyıldı bizde. İmamla dede diye bir ayırım yapmıyoruz ama bizim getirdiğimiz dedenin bilgili ve donanımlı bir dede olduğuna inanıyoruz. Hafızdı da aynı zamanda. O yüzden onu tercih ettik. O da yaklaşık bir saat gibi bir sürede kıydı dualarla beraber. İçimize sindi.” (K2, Erkek, 33 yaşında, Alevi)

“Bizde onlara göre imam nikâhı kıyıldı. Dede nikâhı kıyılmadı. Çünkü şöyle söyleyeyim bizde dede nikâhı sözle kıyılır. Sözde gelir dede nikâhımızı kıyar ondan sonra gider daha da kıyılmaz o nikâh. Bizde söz kıyılırken cami hocası geldi. Çünkü dedeyi çağırdık bizde de dedeler Sünni’nin nikâhını kıymaz Sünni’yle kıyılmadığı gibi de o Alevi aile yedi sene boyunca Cemevi’ne gidemez. O yüzden soyutlandı mesela benim ailemde bu konuda. Dedeler hüküm sürüyor.” (K14, Kadın, 56 yaşında, Alevi)

Ailelerin evlilik ritüelleri sürecine ilişkin tutumlarının ne olduğunu öğretmek adına sorulan sorulara verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, ailelerinin birbirleri ile dünlük ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde sürdüğü ancak görüşme sıklıklarının çok fazla olmadığı tespit edilmiştir. Alevi-Sünni evlilik gerçekleştiren çiftlerin ise aile yapılarını bilmeleri ve herhangi bir olumsuzluğun yaşanmaması adına bu durumdan çok rahatsız olmadıkları bulgusu elde edilmiştir. Ayrıca bir katılımcının kendi ailesi ve eşinin ailesi arasında çok uzun yıllar küslük durumunun sürdüğü görülmüştür. Genel anlamda ailelerin zorunda kalmadıkça görüşmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Alev-Sünni evlilik gerçekleştiren çiftler de olumsuzluk yaşamamak adına bu görüşmeme durumunu destekler niteliktedir. K7’nin görüşleri bu bulguları özetleyici niteliktedir; *“İlk başta ben ailemi görüştürmek istemedim çok fazla. Çünkü bizimkiler uyum içerisinde olmadılar. Zaten ilk baştan istemediler falan yan yana gelince problem çıkarmışlardı. Biz çok şey yapmadık ama yan yana gelince gene soğuk rüzgarlar esiyordu diyim hani öyle. Biz bir şekilde ikimizde ortada olduğumuz için ortamı yumuşatarak ilerledik ve dedim ki biz pek bir araya getirmeyelim dedik ve çok mecbur kalmadığımız sürece biz aileleri yan yana getirmedik. Yani mesela evlilik içerisinde ayda bir kere gelirlerdi özel günlerde yan yana geldik öyle çok sıkı bir muhabbet*

içinde olmadık. Aynı şekilde devam ediyor.” (K7, Kadın, 43 yaşında, Sünni)

Alevi-Sünni inanç-geleneğine bağlı bireylerin evlilik süreçlerinde gerçekleştirilen tören, gelenek ve âdetlerin neler olduğunu içeren araştırma problem cümlesine bulunan yanıtlar, evlilik ritüellerinin erkeğin mezhebi ve kültürü üzerinden şekillendiği yönündedir. Ataerkil toplumsal düzen ve yapılanmanın evlilik ritüelleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Özellikle dini nikâh ritüelinin erkeğin mezhebine göre yapılanması kadının dini inanç ve değerlerinin geri planda bırakılması, toplumsal anlamda çeşitli kurumlar üzerinde yaşanan ataerkil baskının, evlilik kurumu üzerinde de etkili olduğunun göstergesi niteliğindedir. Bu araştırma cümlesi içerisinde ikinci bulgu evlilik sürecinde ve sonrasında farklı mezheplere bağlı ailelerin dünürlük ilişkisi çerçevesinde görüşmeden kaçındıkları yönündedir. Bu bulgu ailelerin evliliklere çocukları için onay verdiklerini, ailesel anlamda dünürlük çatısı altında görüşme yapmayı gerekli bulmadıkları yönündedir. Evli çiftler, ise bu görüşememe durumunu olası bir çatışmanın doğabileceği gerekçeleri ile sürdürmektedir.

4.4. Alevi-Sünni Evlilik Gerçekleştiren Çiftlerin Evlilik Sonrası Döneme Dair Yaşantılarının Analizi ve Yorumu

4.4.1. Alevi-Sünni İnanç-Geleneğine Bağlı Bireylerin Evlilik Sonrası Karşı Karşıya Kaldıkları Dini Problemler

Çalışmaya katılan katılımcılara *“Eşlerinin mezhebini gizlediği durumların olup olmadığı, Eşleri tarafından evlendikten sonra herhangi dini ya da örfi baskıya maruz kalıp kalmadıkları ve evlendikten sonra inanç farklılıklarından ötürü açılan kırıncı bir olay yaşayıp yaşamadıklarına”* ilişkin sorular yöneltilmiştir.

Çiftlere *“eşlerinin mezhebini gizlediği durumların olup olmadığına”* yönelik sorulan soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, katılımcıların çoğunluğunun mezhepsel farklılıkları problem etmedikleri için bu durumu gizleme gereği görmedikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak bir katılımcının toplumsal ön yargı ve mesleki hayatının olumsuz yönde etkileyebileceği düşüncesi ile bazı durumlarda Alevi-Sünni evlilik durumunu gizlemek zorunda kaldığı tespit edilmiştir. Katılımcıların Alevi-Sünni evliliklerin toplumda önyargısız bir şekilde kabul görmesi yönünde adım atmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu konuda K5’in söylemleri bu durumu özetler niteliktedir; *“Hayır yani ben bunu ya işte mezhep olarak hani din olarak hepimizin inancı aynı. Bunu asla saklamadım ve ben her şekilde her yerde bunla hani nasıl denir saklamak değil de toplumda daha azınlıkta olduğumuz için ben bunu toplumda gurur duyarak göğsümü gere gere bunu söylüyorum ve o şeyi de mutlaka belirtiyorum. Biz sizin düşüncenizdeki insanlar değiliz. Ben evet aleviyim ama senin gözündeki gibi değilim. Ben ailem bunu asla saklamıyorum. Düşünce tarzımızı söylüyorum. Hiç çatışmadım bu konuda. Saygı sınırını asla geçmedim. Herkesin düşüncesi kendine diye ama karşı taraftan direkt yüze söylenen bir şey olmadı ama tabii duyduğum gelen laflar oldu.”* (K5, Kadın, 30 yaşında, Alevi)

“Eşleri tarafından evlendikten sonra herhangi dini ya da örfi baskıya” maruz kalıp kalmadıklarına ilişkin sorulan soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, yanıtların farklı temalar altında toplandığı görülmüştür. Bu noktada ilk bulgu, Alevi kadın eşlerin, Sünni erkek eşler tarafından tesettür, oruç, namaz gibi Sünni inancın ibadet biçimlerine yönelik bir baskı ile karşılaşmadığı görülmektedir. Ancak katılımcıların evlilik sürecinde, dini nikâh merasiminin erkek eşin mezhebi üzerinden gerçekleştiği, sonrasında imam nikâhı için imam çağrıldığı görülmüştür. Katılımcı 7’nin söyleri bu duruma örnek olacak niteliktedir: *“Oldu. Mesela bizde hoca kıyıyor*

onlarda dede kıyıyor nikâh. Biz düğünü yaptık dede dua okudu. Bizdekinin değişik versiyonu tabii beraberdik biraz daha farklı olmuş oldu ortamı farklı olmuş oldu. Yemek yendi falan biz yine kendi usulümüzü yaptık. Biz imam nikâhımızı belediye nikâhımızı yaptıktan sonra hoca çağırdık bizde imam nikâhımızı ayrı kıydırdık.” (K7, Kadın, 43 yaşında, Sünni). Bu soruda elde edilen ikinci bulgu Sünni inanç geleneğine mensup gelin adayının Alevi aile bireylerinin bir kısmı tarafından düşkün sayıldığı ve bu düşkünlüğün kalkması için Cemevi’ne gitmesi ve Alevi mezhebine geçmesi yönünde baskıya maruz kaldığı tespit edilmiştir. Sünni gelinin mezhebini Alevilik yönünde değiştirmesi gerekliliği konusunda yapılan ısrarın kayınpeder tarafından uzun yıllar devam ettiği görülmüştür. Kadınların mezhepsel anlamda erkeklere göre daha fazla baskıya uğradığı tespit edilmiştir. Katılımcı 1’in bu yönde söylerinde bu baskıyı görmek mümkündür: *O şimdi son ölmenden önce on yıl falan bana çok baskı yaptı ki “Aleviliğe geç, alevi ol” dedim “ben sadece Hanefî mezhebindenim, ben mezhebimi değiştirmem” dedim. Ama değiştireceksin diye bana çok aşırı derecede baskı uyguladı ben sonra dedim ki “eşimi bırakır giderim, hiç yapmadığım bir şey bu evi de terk ederim giderim” dedim. Zaten ondan sonra artık annem babam yanımda ya gücümde var. Eşimi asla bırakmak istemezdim ama öyle söyledim. Tepkisi aşırı derece oldu. Hem amcalarının, kayınpederimin kardeşinin, gelinlerinin hem de kayınpederimin. Bizim mezhebimize döneceksin diye çok uğraştı. (K1, Kadın, 49 yaşında, Sünni).* Diğer üçüncü bir bulguya göre ise, Sünni eşlerin Alevi eşlerini zorlama olmadan tavsiye şeklinde namaz kılmaya yönlendirdiği, yine aile bireylerinin zorlama ve baskı olmaksızın kapalı giyinme konusunda Alevi kadın eşlere telkinde bulunduğu görülmüştür. Tam tersi Alevi erkek eşlerin Sünni eşlerini Cem evine gitmesi yönünde yönlendirdiği de görülmüştür. Bu noktada kadın katılımcıların ister Alevi ister Sünni olsun, erkek eşin mezhebine göre baskılara maruz kaldığını söylemek mümkündür. Alevi-Sünni evliliklerde kadınların dini, örfi yönden erkek eşlerine göre hareket etmeleri yönünde telkin ya da baskıya maruz kaldıkları belirlenmiştir.

“Evlendikten sonra inanç farklılıklarından ötürü kırıcı bir olay yaşayıp yaşamadıklarına” ilişkin sorulan soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde özellikle Alevi bireylerin inanç farklılıklarından ötürü farklı sorunlar ile karşı karşıya kaldıkları tespit edilmiştir. Alevi kadın katılımcıların maruz kaldıkları sorunların başında da dini ritüellerin geldiği görülmüştür. Örneğin bir katılımcı (K4) eşi ile hiçbir sorunu olmadığını ancak kurban kesimi konusunda eşinin geniş ailesinden olumsuz tepkiler aldığını belirtmiştir. Bu tepki, kendisinin Alevi olmasından ötürü kurban ibadetinin gerçekleşmeyeceği yönündedir. Kendisinin ve çocuklarının evlilik sonrasında ayrımcılığa maruz kaldığını, eşinin ailesinin, Alevi ve Sünni gelinleri ve torunları arasında ciddi manada dini ötekileştirme yaptığını belirtmektedir. Sünni inanç geleneğine mensup bir kadın katılımcının (K7) ise Ramazan ayında oruç ibadetini yerine getirirken gereken saygı görmediği tespit edilmiştir. Evlilik sonrası süreçte sorun yaşayan katılımcıların çoğunluğunda yapılan ayrımcılık ve ötekileştirmenin din üzerinden ve özellikle kadın katılımcılar üzerinde gerçekleştiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Alevi-Sünni inanç-geleneğine bağlı bireylerin evlilik sonrası karşı karşıya kaldıkları dini problemlerin neler olduğunu içeren araştırma problem cümlesine bulunan yanıtlar hem Alevi hem de Sünni kadın katılımcıların dini yönden baskı ve ötekileştirmeye maruz kaldıkları şeklindedir. Bu baskının eşleri aracılığıyla değil daha çok eşlerinin anne-baba ya da I. derece akrabaları tarafından yapıldığı görülmektedir. Evlilik sürecinde inanç gelenek bağlılığı erkek üzerinden okunmaktadır ve kadın eşin erkeğin inanç-geleneğine göre hareket etmesi beklenmektedir.

4.5. Çiftlerin Alevilik ve Sünnilik İnancına Bakış Açılarının Analizi ve Yorumu

4.5.1. Alevi-Sünni Evlilik Gerçekleştiren Bireylerin Alevilik ve Sünniliğe İlişkin Görüşleri

Çalışmaya katılan katılımcıların Alevilik ve Sünniliğe karşı tutumlarını tespit etmek amacıyla “*Alevilik ve Sünnilik arasında bir fark görüp görmedikleri ve bu farkların neler olduğuna*” ilişkin sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlar değerlendirildiğinde çiftlerin büyük bir çoğunluğunun Alevilik ve Sünnilik arasında bir farklılık olduğunu kabul ettikleri tespit edilmiştir. Genel olarak Sünni bireylerin dini manada var olan farklılıklara değindiği, Alevi bireylerin ise kültürel manada var olan farklılıklara değindiği görülmektedir. Ancak çiftlerin bu farklılıklardan rahatsızlık duymadıklarını belirtmekte fayda vardır. Katılımcılar, insanları dini mezhepleri üzerinden değerlendirmenin yanlış bir bakış olduğunu, Alevi ya da Sünni inanca sahip olanlara karşı yürütülen önyargıların tamamen bitmesi yönünde fikir beyan ettikleri tespit edilmiştir. K2’nin bu yönde söylemlerine bu verilen yanıtlara örnek olacak niteliktedir:

“Arasında illa ki bir fark var. Bir kere sosyolojik olarak bir fark var. Öğreni ve öğreti olarak bir fark var. Yani Alevilikte bir kere çok önemli bir felsefe var. Eline beline diline sahip ol diye. Bu her kültürde olan bir şey değil. Alevilikte mesela... bugün Sünnilikte camiye gidip istediğiniz gibi ibadet edebiliyorsunuz. Alevilikte perşembe günü ceme gidip hurra ibadete başlayamıyorsunuz. Önce dede soruyor. “Aranızda küs olan var mı?” Küs olan varsa onlar barıştırılmadan ibadete başlanmaz. Ondan sonra soruyor. “İhtiyacı olan, çocuğunu evlendirecek olan, başka bir sıkıntısı olan var mı?” Bu sıkıntı çözülmeden gene ibadete başlanmaz. Şimdi Aleviliği ayıran en büyük özelliklerden biri bu. Alevilikte Kur’an-ı Kerim kitap olarak kabul ediliyor. Allaha inanılıyor. Peygambere inanılıyor. Müslümanlık bu işin ortak noktası. Sünni de Müslüman alevi de Müslüman. Alevilikteki tek eksik şu. Alevilik her yörede farklılık gösteriyor. Onun sebebi de herhangi bir devlet desteği, bir yapılaşma, ekonomik bir destek olmadığı için dedelerle bir yere kadar gelinmiş, kulaktan kulağa gelmiş. Yani Aleviliği hümanistlik olarak görebilirsiniz. Aslında özü odur. Bir felsefesi vardır. Demin eşim ’in söylediği cem alkol içiyorlardı falan gibi şeyler. Bu olabilir olmuştur da ama bugün bir camii de işlenen bir cinayet veya cami de de içki içilmesi ne kadar Sünniliği zedeleyorsa bu da bizim mezhebimizi zedeleyen bir şey. Yani bu aleviler böyledir diye bir algı oluşturmamak lazım. Burada helal haramı gözetmek Müslümanlıkta ne kadar varsa bizde de o kadar var Sünni’si Alevi’si değil. Yani olay bu.” (K2, Erkek, 33 yaşında, Alevi)

Alevi-Sünni evlilik gerçekleştirilen çiftlerin Alevi-Sünni inanç biçimleri arasında var olan farklılıkları kabul ettikleri görülmektedir. Ancak Alevi-Sünni inanç farklılığının evlilik içinde problem teşkil etmediği çiftler tarafından kabul görmektedir. Katılımcıların bireylerin inanç ve geleneğe yönelik tutumları sebebi ile ötekileştirmemesi gerektiği yönünde hem fikir oldukları görülmektedir.

4.6. Alevi Sünni Evliliklerine Alevi Bir Dedenin Bakış Açısının Analizi ve Yorumu

Çalışmaya destek olan Karacaahmet Sultan Dergâhı/ Cemevi Alevi Dedesinin farklı mezhep ile evlilik süreci hakkında neler düşündüğü üzerine de bir mülakat gerçekleştirilmiştir.

Birinci soruda yöneltilen “*Alevi inanç geleneğine sahip bir kişi ile Sünni inanç geleneğine sahip bireylerin birbirleri ile evlenmesi uygun görülmemiş. Bu doğru mu*

ve sebebi nedir?” sorusuna ilişkin verilen cevap değerlendirildiğinde, Alevi ve Sünni ayrışmasının geçmişten beridir süregeldiği ve eskiye oranla azalma gösterse halen devam ettiği, geçmişten gelen bu ayrışmadan ötürü iki mezhebin üyelerinin de bu evliliklere onay vermeyi istemediği görülmektedir. Alevi Dedesine göre evliliklere onay verilmeme sebebi; ibadeti yaşayış şekillerindeki farklılıklardan ve Sünni biriyle evlenildiğinde örtünme, oruç tutma ve namaz kılma gibi dini açıdan baskıya maruz kalınacağı endişesinden kaynaklanmaktadır.

İkinci soruda yöneltilen *“Alevi ve Sünni bireylerin birbirleri ile evlenilmesine onay verilmemesi durumu halen devam ediyor mu?”* sorusuna ilişkin verilen cevap değerlendirildiğinde, Alevi Dedesine göre köyden kente göç modernleşmeyi beraberinde getirmiş ve farklı inanç biçimine sahip bireyler aynı ortamlarda bulunmuştur. Bireylerin sosyal, ekonomik ve eğitim vb. alanlarda bir arada yaşamak zorunda kalmaları sonrasında bu tarz problemlerin ortaya çıktığı belirtilmiştir. Alevi Dedesi toplumsal düzenin devamlılığı için daha hoşgörülü olunmasının, iki mezhep arasındaki evlilik geleneğine olumlu katkı sağlayacağı görüşündedir. Bulgular, Alevilerin bu ayrımcılıktan rahatsızlık duyduğu ve bitmesini dilediği yönündedir.

Alevi Dede’ye yöneltilen *“Alevi bir birey Sünni bir bireyle evlendiğinde ceme alınmama gibi bir durum söz konusu mu?”* sorusuna verilen yanıt değerlendirildiğinde eskiden düşkün sayılma durumunun olduğu belirtilmiştir. Ancak, günümüzde Alevilikte herhangi bir ayırım yapılmaksızın bütün insanlara can gözüyle bakıldığından ötürü isteyen herkesin Cemevi’ne alındığı belirtilmiştir.

Alevi Dedesi ile yapılan görüşme bulguları, Alevi ve Sünni evliliklerin günümüzde çok sık yaşandığı, toplumun bu evliliklere olumlu bakması gerektiği, Alevi bireylerin ötekileştirilmeden dolayı rahatsızlık duyduğu yönündedir.

Sonuç

Bu çalışmada Alevi-Sünni evliliklerinin, Alevi ve Sünni grupları arasındaki sosyal ilişkileri nasıl etkilediği, evlilikle kurulan akrabalık bağlarının mevcut önyargı, kalıp yargı ve ötekileştirme eğilimlerini ortadan kaldırıp kaldırmadığı, evlilik süreci öncesinde, sırasında ve sonrasında yaşananların neler olduğu katılımcıların perspektifinden anlaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular şu şekildedir;

Alevi – Sünni evlilik gerçekleştiren bireylerin farklı mezheplere yönelik ön yargılarının olmadığı tespit edilmiştir. Her ne kadar kendileri ön yargıya sahip olmasa da, Alevi- Sünni evlilik gerçekleştirmenin hem bireysel hem ailesel hem de toplumsal anlamda zor olduğu görüşünü kabul ettikleri ve bu tarz evlilik yapacakların bu zorluklarla hem psikolojik hem dini hem de sosyolojik anlamda mücadele etmesi gerektiği yönünde hem fikir oldukları görülmektedir.

Alevi-Sünni evlilik gerçekleştiren çiftler, birbirlerinin mezheplerine ait değerlerin destekçisi olarak, birbirlerinin hayatlarını kolaylaştırmıştır. Gerek dini gerekse örfi anlamda kısıtlayıcı ve baskıcı olmadan inşa ettikleri düzeni devam ettirmeye, çocuklarını da bu bakış açısı ile büyütmeye özen göstermiştir. Alevi-Sünni çiftlerin ailelerine oranla yaş ortalamasının daha düşük olduğu, ailelerine oranla daha eğitilmiş oldukları ve daha seküler bir görüntü çizdikleri görülmektedir. Bu demografik değişkenlerin bireylerin inanç ve geleneklere olan bakış açısını doğrudan etkilediğini söylemek mümkündür. Kendi ailelerine göre mezheplere karşı bakış açılarının daha olumlu olduğu ve evliliklerine de bu durumu yansıttıkları görülmektedir. Alevi- Sünni evlilik gerçekleştiren çiftler dini ve sosyal anlamda ortak paydada buluşabilmiştir.

Çiftler Alevilik-Sünnilik için toplumda var olan olumsuz ön yargıların ortadan kalmasının gerekliliğini de özellikle vurgulamıştır. Bu nokta sekülerlik paradigmasının bu süreç içerisinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Farklı grupların birbiri arasında yaptıkları evlilik üzerinde, sekülerliğin etkili olduğu, sekülerliğin eski dini bariyerleri ve toplumsal sınırları aşındırdığını söylemek mümkündür. Alevi-Sünni evlilikler üzerine yapılan diğer çalışmalarda da çiftlerin seküler tutumlara sahip olma durumunun, eş seçimi sürecinde Alevilik-Sünnilik ayrımını gözetmemeleri üzerinde doğrudan etkili olduğunu göstermektedir. Ülkücan vd. (2019) tarafından Alevi-Sünni evlilikler üzerine yapılan çalışmada da benzer şekilde çiftlerin Alevi ve Sünni inanca sıkı sıkıya bağlı olmamasından kaynaklı olarak, evlilik yaşamlarında herhangi bir engelle karşılaşmadıkları tespit edilmiştir (Özatesler Ülkücan vd., 2019, 20).

Çalışmaya katılan Alevi-Sünni çiftler, her ne kadar kendileri bu farklılığı önemsemese de evlilik sürecinde hem alevi hem de toplumsal anlamda baskıya maruz kalacaklarının farkındadır. Bu noktada tedirginlik yaşamıştır. Nitekim mülakat yapılan çiftler evlilik sürecinde hem ailesinden hem de diğer akrabalarından tepki görmüştür. Çalışma bulgularına göre, bu tepkiyi yaşamamak adına doğrudan kaçarak evlenen çiftler olduğu gibi bu tepkiyi yaşayarak zorluk ve güçlüklerle evlenen çiftlerin varlığı söz konusudur. Aileler, kabul etmekte zorlandıkları evlilik sürecinde, çocuklarını kendilerinden mahrum bırakarak cezalandırmışlardır. Görece daha ılımlı ve anlayışlı olan diğer kesim aileler ise kişileri mezheplerine göre değil insani vasıfları üzerinden değerlendirmektedir. Anlaşmazlıklar olmasına rağmen düğün merasiminin geç de olsa yapıldığı tespit edilmiştir.

Alevi-Sünni evlilik gerçekleştiren çiftlerin ailesel ve çevresel tepkilerinin yaşadıkları yöreye göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Amasya Merzifon ve İstanbul illeri ile sınırlandırılan çalışmada Merzifon'da yaşayan bireylerin ailelerinin İstanbul'da yaşayan bireylerin ailelerine oranla inanç-gelenek farklılığı daha çok gözettiği gözlenmiştir. Aile ve akrabaların evliliklere karşı olumsuz ön yargılarının temelinde dini konumlandıkları olduğu tespit edilmiştir. Sünni aileler çocuklarının dinden uzaklaşacağı gerekçesiyle Alevi aileler ise çocuklarına dini baskı yapılacağı gerekçesiyle Alevi-Sünni evliliğine karşı çıkmıştır. Aileler özellikle çevrelerindeki olumsuz örnekleri göz önünde bulundurarak kendi çocuklarının da zorluk yaşayacakları endişesini taşımaktadırlar.

Tüm toplumlarda düğün töreni, kutlama ve benzer şekillerde gerçekleştirilen evlilik seremonisi çalışmanın ana konusunu oluşturan Alevi Sünni evlilikleri ekseninde daha çok dini nikâh olgusu üzerinde ayırt edici olmuştur. Çalışmaya katılan çiftlerin evlilik aşamasında gerçekleştirilen dini nikâh töreni, bazı çiftler için her iki inanç geleneğine uygun olarak yerine getirilmiş olsa da çiftlerin çoğunluğunda erkeğin mezhebine uygun olarak yapıldığı görülmüştür. Alevi kadınların Sünni eşleri dini nikâhlarını hoca/imam eşliğinde, Sünni kadınların Alevi eşleri dini nikâhlarını Alevi dedesi eşliğinde kıydığı görülmektedir. Dini manada çok katı ve keskin bakış açısına sahip olmadıkları için bu durum çiftler arasında aşılmayacak problemler doğurmamıştır. Her iki inanç geleneğine uygun olarak dini nikâh gerçekleştiren çiftlerin de sayısı katılımcıların tümü ele alındığında azınlık değildir. Yöresel olarak da farklılık gösteren âdetler katılımcıların bazıları tarafından uygulanmıştır. Örneğin Alevilik inancına göre yere serilen beyaz örtü âdeti katılımcıların ikisi tarafından tatbik edildiği tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan çiftlerin evlilik sonrası süreçte karşı karşıya kaldığı aile içi problemlerin tespiti noktasında farklı veriler elde edilmiştir. Evlilik sürecinde ve sonrasında olumsuz bakış açısından ötürü zorluk yaşayan katılımcılar zaman zaman

aile ilişkilerinde de sorunlar yaşamıştır. Bundan ötürü zaman zaman kalabalık aile ilişkilerinden uzak durmak zorunda kalmışlardır. Alevilerin pişirdiği yemek yenmez rivayeti üzerinden, yabancılaştırma olgusu ve oruç ibadetinin gerçekleştirilmesi sürecinde katılımcılar zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Eşinin geniş ailesinin uyguladığı önyargı, ayrımcılık ve baskılar sebebiyle zorluk yaşayan kişiler belli bir süre sonra maruz kaldığı olumsuzlukları görmezlikten gelmeye başlamıştır. Ancak evlilik sonrası olumsuz bakış açısının olumlu yönde değişim gösterdiğini söyleyen çiftler de mevcuttur. Kendi aileleri ve eşlerinin aileleri için kılavuz görevi gördüklerini ve ön yargıları tersine çevirdiğini ifade eden katılımcılar da mevcuttur. Bu noktada genel manada erkeğin ailesinin özellikle farklı mezhepten gelen kadın eş adayına ya da eşe yönelik baskılarının mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada Alevi-Sünni evliliklerde ataerkil kodların etkisinin kuvvetli olduğunu ifade etmek mümkündür.

Bu çalışmadan elde edilen bulguların literatürde yer alan Çatlı (2008), Çatak (2012) ve Küçük ve Coştu (2023) tarafından gerçekleştirilen araştırma bulgularıyla paralellik gösterdiği görülmektedir. Çalışmaların, çiftlerin mezhepsel farklılıkları sorun olarak görmediği, ancak geleneksel geniş aile yapısının dış evliliklere karşı tutumunu koruduğu sonucuna ulaşmaktadır. Alevi-Sünni evlilik gerçekleştiren çiftlerin aileleriyle evlilik öncesinde ve sürecinde zorluklar yaşadıkları gözlemlenmiştir. Çiftlerin bu farklılıkları önemsemedikleri ve görmezden gelerek evlilik sürecini gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir.

İnanç biçimi ve yaşayış şekli olarak farklılık gösteren Alevi ve Sünni toplulukları kendi değerlerini aktararak devamlılığını sağlamış ve sağlamaya da devam etmektedir. Toplumsal düzen bireylerin birbirlerine hoşgörü ile yaklaşmaları ile sağlanabilmektedir. Kişilerin farklılıklarını eleştirmek, ötekileştirmek sadece toplumsal eşitsizliğe, çatışmaya ve düzensizliğe neden olmaktadır. İki topluluğun birlikte yaşayabilmeleri için koşulların iyileştirilmesi, bireylerin ve toplumun bilinçlendirilmesi, iki yapının birbirlerinin varlıklarını ve değerlerini kabul etmesi, bu farklılığın kültürel açıdan bir değer olduğunu kabul edebilmeleri sağlıklı ve gelişen bir toplumun inşa edilmesine fayda sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Akseki, Ahmet Hamdi, “İslam Dini”, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 29. Baskı, (1980).
- Aktürk, Hamit, “*Modern Alevi Ekolleri: Tekleşen “Sürek” Çatallanan “Yol”lar*”, İstanbul, Hiperyayın, (2019).
- Aydın, Mehmet Akif, “Mehir”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mehir> (Erişim Tarihi: 05.04.2024)
- Aydın, Mustafa, “*Kurumlar Sosyolojisi*”, Ankara, Vadi Yayınları, 2. Baskı, (2000).
- Aydın, Mustafa, “*Sistemik Aile Sosyolojisi*”, Konya, Çizgi Kitapevi, (2014).
- Aydınalp, Halil –Şengül, Fatma Nur, “*Gençlerde Eş Tercihi ve Sekülerlik: Bekâr Gençlerin Evlilik Beklentisi, Eş Tercihi ve Sekülerlik Eğilimi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*”, Çamlıca Yayınlar, (2024).
- Balcı, Ali, “*Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*”, Ankara, Pegem Akademi Yayınları, (2015).
- Bulut, Halil İbrahim, “*Alevi-Bektaşî Türkmen Geleneğinde Sosyal Dayanışma ve Kardeşlik Kurumu Olarak Musahiplik*”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş-ı Velî Araştırma ve Kültür Dergisi, sayı 65, 101-118, (2013).

- Cafer, İmam-ı, “*Buyruk / İmam-ı Cafer Buyruğu- Hakiki Din Yolu*”, Ankara, Ay Yıldız Yayınları, (1994).
- Çatak, Bilge Deniz, “*Mezhepsel Farklılıkların Eşler Arasındaki İlişkilere Etkisi*”, Antalya, Akdeniz Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, (2018).
- Çatlı, Gökçen, “*İstanbul ve Nevşehir’de Alevi-Sünni Evliliğinin Antropolojik Açısından İncelenmesi*”, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, (2008).
- Çetin, Cengiz, “*Türk Düşün ve Kutsal Evlilik Ritüeli*”, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi, Sayı 48, 111-126, (2008).
- Çolak, Abdullah, “*İslam Aile Hukuku*”, İstanbul, Ensar Yayıncılık, 1. Baskı, (2018)
- Dalgın, Nihat, “*Küreselleşen Dünyada Aile*”, (2010),
https://isamveri.org/pdfdrq/D193073/2010/2010_DALGINN.pdf.
- Daşdemir, Özkan, “*Alevi-Bektaşî Geleneğinde Elma*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 37, 83-97, (2015).
- Demren, Özlem, “*Düşün Dernek Sivas’ta Evlenme Gelenekleri*”, İstanbul, Kriter Yayınları, (2021).
- Doğan, Eşref, Çelik, Hasan, “*Aleviliğin El Kitabı*”, İstanbul, Kriter Yayınevi, (2022).
- Doğan, İsmail, “*Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*”, Ankara, Akademi Yayınları, (2014).
- Ergun, Pervin, *Dede Korkut Hikayeleri’nde Dağ Kültü*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, Cilt 51, Sayı 2, 75-88, (2003).
- Eker, Ögüt, “*Türk Düşün Geleneği İçinde Karakeçili Türk Düşününün Ritüel Açısından Değerlendirilmesi*”, Milli Folklor Dergisi, Sayı 46, 92-100, (2012).
- Erdem, Hüsameddin, “*Ahlak Felsefesi*”, Konya, Hü - Er Yayınları, (2005).
- Ergün, Mustafa, “*Eğitim, Toplum ve Eğitim Sosyolojisine Giriş*”, Malatya, İnönü Üniversitesi Yayınları, (1987).
- Eyüboğlu, İSMET Zeki, “*Alevilik-Sünnilik İslam Düşüncesi*”, İstanbul, Der Yayınları, (1989).
- Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin, “*Aile Hukuku Dersleri*”, İstanbul, Filiz Kitapevi, 3. Baskı, (1986).
- Fırlalı, Ethem Ruhi, “*Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*”, Ankara, Selçuk Yayınları, (1996).
- Gennep, Arnold van, “*Geçiş Ritleri: Tabular Batıl İnançlar Büyüler Ayinler ve Törenler*”, İstanbul, Nora Kitap, (2022).
- Görgülü, Ülfet, “*Kadınların Kamu İdareciliği Bağlamında Nisa Suresi 34. Ayete Analitik Bir Yaklaşım*”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Sayı 21, 383-394, (2013).
- Gürçay, Serdar, “*İstanbul’un Çatalca İlçesi Üzerine Halkbilimsel Bir Araştırma*”, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, (2015).
- Kaplan, İsmail, “*Alevi Kimliği Bir Anketin Sonuçları*”, Köln Alevi Bektaşî Araştırma Sitesi, <https://alevibektasi.eu/>
- Karataş, Zeki, “*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*”, Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 62-80, (2015).
- Köse, Begüm, Dündar Zeybekoğlu, Özge, Güçlü, Sevinç, Demez, Gönül, Kart, Elife, Akkaya, Cihan, . . . Aslan, Senem, “*Değişen Toplumda Aile Sosyolojik Yaklaşımlar*”, Ankara, Siyasal Kitapevi, (2016).
- Köse, Saffet, “*Nikâh -Hak ve Değer Bağlamında Fıkhi Bir Analiz*”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Sayı 30, 9-44, (2017).
- Küçük, Tahir- Coştu, Yakup. “*Alevi-Sünni Evliliklerinin Karşılıklı İlişkilere Etkisi*”. *Hitit İlahiyat Dergisi* 22/2, 855- 880, (Aralık 2023).
<https://doi.org/10.14395/hid.1343116>.
- Küçük, Raşit, “*İslam Kültüründe Sevgi İçin Kullanılan Kavramlar (Muhabbet, Medevvet, Rahmet ve Merhamet)*”, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları (TDV), (2007).
- Küçük, Tahir, “*Gruplar Arası İlişkiler Açısından Alevi- Sünni Evliliklerinin Öteki’yi Algılama Bağlamındaki Yeri*”, Çorum, Hitit Üniversitesi, Doktora Tezi, (2023).

- Nirun, Nihat, “*Sistematiik Sosyoloji Yönuenden Aile ve Kültür*”, Ankara, Atatürk Atatürk Kültür Merkezi Yayını, (1994).
- Noyan, Bedri, “*Bektaşilik Alevilik Nedir ?*”, Ankara, Doğuş Maatba, 2. Baskı, (1987).
- Oğuz, Öcal, “*Yazılı ve Sözlü Hukuk Açısından Evlenme Pratikleri ve Töre Cinayetleri*”, Milli Folklor Dergisi, Sayı 95, 103-113, (2012).
- Öktem, Niyazi, “*Anadolu Aleviliğinin Senkretik Yapısı*”, İstanbul, Truva Yayınları, (2011).
- Özafşar, Emin, Ünal, Yavuz, Ünal, Erul, Bünyamin, Martı, Huriye, Demir, Mahmut, Ünal, İsmail Hakkı, “*Hadislerle İslam*”,
https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/pdf/index.php?DERGI=hadislerle_islam_cilt4.pdf
- Özbek, Abdullah, “*İslamda Aile ve Çocuk Terbiyesi*”, İstanbul, ISAV, Ensar Neşriyat, 2. Baskı, (1996).
- Özcan, Derya, “*Uşak Yöresinde Evlilikle İlgili Ritüel ve Büyüsel İçerikli Pratikler*”, Tarih Okulu Dergisi, sayı 28, 259-272, (2016).
- Rençber, Fevzi, “*40 Soruda Adıyaman’da Alevilik*”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş-ı Velî Araştırma Dergisi, Sayı 56, 395-406, (2012).
- Seyman, Yaşar, “*Alevi Öğretisinde ve Toplumsal Yaşamda Kadın*”, Hacı Bektaş-ı Velî Araştırma Dergisi, Sayı 32, 65-78, (2004).
- Sezen, Lütfi, “*Türkiye’de Evlenme Biçimleri*”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Cilt 11, Sayı 27, 185-195, (2005).
- Sezer, Bülent, “*Anadolu’da Düşün Gelenekleri*”, Tarım Kültürü,
<https://kutuphane.tarimormen.gov.tr/vufind/Record/1172418>
- Sungur, Mehmet Ali, Duyar, Nurhayat, Yıkılmaz, Hacer, Boyacı, Recep, Urhan, Hacı Murat, Çetin, Gökhan, . . . İspaha, Tuğçe, “*Evlilik ve Eş Seçme Tutumuna Kuşakların Etkisi: X ve Y Kuşaklarının Karşılaştırması*”, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, Cilt 28, Sayı 1, 69-91, (2017).
- Şimşek, Hasan ve Yıldırım, Ali, “*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*”, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, (2021).
- Tekelioğlu, Mehtap, “*Alevi Sünni Evliliklerinde Çocukların Din Eğitimi Malatya Örneği*”, Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, (2013)
- Türkdoğan, Orhan, “*Alevi Bektaşî Kimliği Sosyo Antropolojik Bir Araştırma*”, İstanbul, Timaş Yayınları, (1995).
- Türkdoğan, Orhan, *Alevi-Bektaşî Kimliği Sosyo-Antropolojik Araştırma*, Konya, Çizgi Kitapevi, (2013).
- Özatesler Ülkücan, Gül vd. “*Gruplar Arası Temas Ve Çapraz Evlilikler: İzmir’de Alevi-Sünni Evlilikleri*”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 23, Sayı 1, 1-24, (2019).
- Ünver, Günay, *Din Sosyolojisi*, İstanbul, İnsan Yayınları, 1. Baskı, (2000).
- Yalçın, Hatice, “*Alevi Kültüründe Çocuk Yetiştirme ve Kadının Konumu*”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş-ı Velî Araştırma Dergisi, Sayı 79, 79-94, (2016).
- Yalçinkaya, Fatoş, “*Doğu Anadolu Alevilerinde Evlilikle İlgili Ritüeller*”, Alevilik Bektaşilik Araştırmaları Dergisi, Sayı 21, 219-254, (2020).
- Yapıcı, Asım, *Din Kimlik ve Önyargı Biz ve Onlar*, Adana, Karahan Kitap, (2004).
- Yavuz, Yusuf Şevki, “*Ehl-i Sünnet*”, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat, (1994).
- Yıldız, İbrahim, “*Kur’an Çerçevesinde Farklı Dine Mensup Ebeveyn-Çocuk Arasındaki İlişkinin Sınırları*”, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt 21, Sayı 1, 237-266, (2021).
- Yolcu, Mehmet Ali, “*Türk Kültüründe Evliliğe Bağlı Tabu ve Kaçınmalar*”, Konya, Kömen Yayınları, 1. Baskı, (2014).

Extended Abstract

Throughout the history of humanity, humanity has adopted many different religions, beliefs, sects, beings, objects, and cultures, and it has determined its life based on these facts. The most crucial variable in the transmission of culture is lineage and religious affiliation. The effect of different religions and lineages on family, marriage, and spouse selection is an important issue that needs to be investigated socially. The vast majority of the population of Turkey defines itself as Muslim. With this definition, there are sectarian differentiations. People like Sunni, Alevi, and Shafi belong to different belief systems. Although they have managed to live together for many years, the religious and customary differences that have emerged between sects have led to some social obstacles and even sanctions. The most commonly known and implemented sanctions are through the institution of marriage. Due to the differences between the two sects in society, the idea that 'Alevi cannot marry' and 'Sunni cannot marry' has been accepted and implemented. The primary purpose of this research is to examine the social problems that arise in Alevi and Sunni marriages, which are members of the same religion but adopt different belief systems through the institution of family, spouse selection, and marriage. This study aims to reveal how the family dynamics are shaped in Alevi and Sunni communities that are separated due to religious and customary differences, the stress factors experienced by couples, the communication, harmony, and incompatibility processes between them and the individual and social effects of the marriages made in this context. The main objectives of the study are to identify the problems that Alevi and Sunni individuals encounter in establishing a family and choosing a spouse to offer solution suggestions, to determine how the society views the marriages of individuals who adhere to the Alevi and Sunni tradition and to discuss them on a sociological level, and to evaluate the views of individuals who adhere to the Alevi and Sunni Islamic tradition on the institution of marriage.

The semi-structured interview technique, which is part of the qualitative research method, was used in the study. The research universe's sample group was reached with purposeful and snowball sampling techniques. Support was received from a key person. Within the scope of the study, in-depth interviews were conducted with 14 families who had an Alevi-Sunni marriage between April and June 2024. The participants were 11 women and three men. An interview was conducted with 1 Alevi Dede on Alevi-Sunni marriage within the scope of the study. A voice recorder was used with the participants' permission during the interviews. The cities where the interviews were conducted were limited to the Merzifon district of Amasya and Istanbul, but no comparison was made between these regions. As a result of the study, it was concluded that individuals who had an Alevi-Sunni marriage were not strictly committed to Alevi-Sunni religious beliefs and values and did not consider religious-sectarian differences as criteria in choosing a spouse. Their families had adverse reactions during the marriage process. It was determined that the reasons for their families' opposition during the marriage process stemmed from the concern that the children of the Alevi would move away from the Alevi culture and the children of the Sunnis would move away from religion. It was determined that the rituals during the marriage process were carried out according to the man's religious understanding, and women were expected to act according to the man's religious knowledge during the marriage process.

